

HƏCƏR HÜSEYNOVA

**MİR CƏLALIN
AFORİZMLƏRİ**

Azərbaycan Respublikası Təhsil
Nazirliyinin 24.01.2014-cü il ta-
rixli (əmr №69) qərarına əsasən
çap olunur.

«Elm və təhsil»
Bakı 2013

Elmi redaktorlar: *prof. Tofiq Hüseynov*
prof. Buludxan Xəlilov

Rəyçilər: *prof. Elbrus Əzizov*
prof. İsmayıl Məmmədli
dos. Gülçöhrə Alıyeva
dos. Leyla Vəzirova

Həcər Hüseynova **Mir Cəlalin aforizmləri**
Bakı, «Elm və təhsil», 2013, 167 səh.

Bu kitabda oxucular böyük yazıçı, alim və pe-
daqoq Mir Cəlalin bizə əbədi miras qoyduğu,
çətin anlarda köməyimizə çatan, qaranlıq yolu-
muzun işıqlandıran müdrik kəlamları ilə tanış
ola bilərlər.

Kitab filologiya fakültələrinin müəlim və tələbələri,
aspirant və dissertantlar, ümumiyyətlə, geniş oxucu kütləsi
üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Mir Cəlalin aforizmləri

*YUNESKO-nun 2008-2009-cu illərdə
görməli şəxsiyyətlərin və əlamətdar
hadisələrin qeyd edilməsi proqramına
Azərbaycanla bağlı daxil olmuş
yubileylərin keçirilməsi haqqında
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
sərəncamı*

YUNESKO-nun görməli şəxsiyyətlə-
rin və əlamətdar hadisələrin qeyd edilməsi
proqramı çərçivəsində YUNESKO-nun baş

konfransının 34-cü sessiyası 2008-2009-cu illərdə yazıçı Mir Cəlal Paşayevin 100 illik yubileyinin rəsmi qeyd olunması ilə bağlı qərar qəbul etmişdir. XX əsr milli ədəbi-bədii fikir tarixinin görkəmli nümayəndəsi, yazıçı Mir Cəlal Paşayev Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafı və onun məzmunca zənginləşməsində mühüm rol oynamışdır. Xalq yaradıcılığı ilə klassik bədii irsin zəngin ənənələrinin vəhdətini yeni formada yaşadan və ədəbiyyata həyat gətirmiş yazıçı kimi tanınan Mir Cəlal Paşayev eyni zamanda görkəmli tədqiqatçı alim olmuşdur.

2008-2009-cu illərdə yazıçı Mir Cəlal Paşayevin 100 illik yubileyinin Azərbaycanda dövlət səviyyəsində keçirilməsini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm, Xarici İşlər, Təhsil Nazirliyi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birlikdə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təklifləri müvafiq şəkildə nəzərə alınmaqla, yazıçı Mir Cəlal Paşayevin respublikada, xarici ölkələrdə və

Mir Cəlalin aforizmləri

YUNESKO miqyasında 100 illik yubileyinin təşkili ilə bağlı tədbirlər planı hazırlanaraq həyata keçirilsin.

2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti bu sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 31 yanvar 2008-ci il

*Zəncirləri qırmaq üçün əql gücü də,
əl gücü də işlətmək lazımdır!..*

M.Cəlal

YAZIÇI MİR CƏLAL, ŞAİR MİR CƏLAL

Müdrüklərin fikrincə, “bəşəriyyətin ən böyük hikmətlərindən, insan şüurunun ən böyük kəşflərindən biri sözdür. Müqəddəs kitablar – söz, dövlətləri çiyində saxlayan qanunlar - söz, hikmət, fəzilət də sözdür. Dünyanın adı bilinən və bilinməyən hər ölkəsindən, tarixin hər dövründən süzülüb gələn işıq da sözdür”.

İnsan söz vasitəsilə keçmişlə, gələcəklə əlaqə saxlayır, öz düşüncə və duyğularını tarixin, zamanın yaddaşına yazır. Bədii söz sonu görünməyən bir okeandır ki, dil vasitələri bu okeanın içərisində üzür, söz sər-rafları bədii əsərin mövzusu, obrazların canlılığı üçün həmin ifadə vasitələrindən uyğun olanını seçir, obrazlarını rəngləyir, təzahür imkanlarının obrazlılıq sistemini yaradırlar.

Azərbaycan nəsrinin görkəmli simalarından Mir Cəlal əsl istedad sahibi olmuşdur. Əsl istedadlarda, dahilərdə isə hər şey sadə,

saf və səmimidir. “Dahilər bəşəriyyətin sərlövhəsidir”, – deyirlər. “Mir Cəlal XX əsr Azərbaycan nəsrinin, XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının sərlövhəsidir”, - desək yanılmırıq. Çünki Mir Cəlal heç zaman özünü insanlardan yüksəkdə tutmamış, həmişə insanlarla bir yerdə, bir sırada olmuşdur.

Yazıçılar öz əsərlərində yaşayırlar, əsərlərində yaşayanlar isə ölmürlər. Yazıçıların ömrü illərlə deyil, yaratdığı əsərlərlə, əməllərlə ölçülür. Yazıçı öz əsərlərinə, əsərləri isə xalqa mənsubdur. Mir Cəlal yaratdığı söz xəzinəsi ilə öz adını Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinə əbədilik yazmışdır. Onun bədii əsərlərində xalqımızın tarixi, adət-ənənəsi, inam və etiqadları mükəmməl şəkildə əks olunur. Yazıçı xalqın qəlbinə, ruhuna nüfuz etmiş, dərdinə şərik olmuş, əsərlərində təsvir etmişdir. Mir Cəlalin bədii əsərlərinin dili həyati, canlı, təbii, sadə və səmimidir. Əsərlərinin uğur qazanmasının əsas səbəbi də məhz budur.

Mir Cəlal “Dirilən adam”ların “Manifest”ini “Açıq kitab” kimi qarşımıza qoydu,

Mir Cəlalin aforizmləri

”Yolumuz hayanadır”, - deyə çarəsiz qalan ”Yaşlıdlar”ı “Təzə şəhər”lərə toplamaqla kifayətlənmədi, onları qaranlıqdan aydınlığa, azadlıq uğrunda mübarizəyə səslədi, ”zəncirləri qırmaq üçün əql gücü də, əl gücü də lazımdır”, - deyərək Azərbaycanın azadlıq meydanını Kərbəla meydanına bərabər tutdu, azadlığın verilmədiyini, alındığını və onu qorumağın müqəddəsliyini insanlara anlatdı.

Mir Cəlal məzmunu bəsit olan, insanı və insan hissələrinin obrazını ifadə edə bilməyən əsəri əsər adlandırmırdı. Onun fikrincə, bədii əsər keçmiş yaşanmış həyatı yenidən canlandırır oxucunun təsəvvüründə yaşadır, sənətkarın yaratmaq qabiliyyətinin, məharətinin, qələm gücünün əhəmiyyətini göstərir.

XX əsr Azərbaycan nəsrinin görkəmli nümayəndələrindən olan Mir Cəlalin bədii əsərlərinin dili olduqca təbii, canlı və ritmikdir. “Sadəlik, səmimilik və inandırıcılıq Mir Cəlalin dilinə məxsus əsas keyfiyyətlərdəndir. O nədən yazırsa, yazsın, həmişə sadə olmağa çalışmış, mənə və formanın vəh-

dətinə daha çox fikir vermişdir” (Y.Seyidov).

Alim Mir Cəlalin elmi araşdırmaları da bədii əsərləri qədər sevilən, oxunan və Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığının inkişafı sahəsində əvəzəlməzdir. XX əsrin II yarısında yeni ictimai-siyasi ab-hava ədəbiyyatşünaslıqda poetika sahəsindəki ənənələrin inkişafına şərait yaratmışdı. Həmin istiqamətdə yaranan ilk əsər M.Cəlalin “Füzuli sənətkarlığı” əsəri oldu. Kitabda poetik kateqoriyaların inkişafı ardıcıl və müqayisəli şəkildə təhlil edilir.

Füzulinin dünya bədii təfəkkürünün inkişafında əvəzolunmaz xidmətləri, bədii kəşfləri monoqrafiyada elmi təhlilin məntiqi ilə isbat edir. Müqayisəli təhlillər Füzulinin sənətkarlıq qüdrətini, poetikasındakı yenilikləri üzə çıxarmağa imkan verir.

Monoqrafiyada tədqiqatçı-alim Mir Cəlal bir çox görkəmli şairlərin – Xaqani, Nizami, Nəsimi, Xətayi, Həbib və başqalarının yaradıcılığını müqayisəli şəkildə təhlil etmişdir. Bu işə, böyük yazıçının şeirə,

Mir Cəlalin aforizmləri

poeziyaya marağının, sevgisinin nəticəsi idi. Lakin onu da qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan ədəbiyyatının ən qədim qaynaqlarının nəzm formasında olması bir çox yazıçılarımızın yaradıcılığına təsirsiz qalamamışdır. Bu, daha sonralar formalaşan nəsr nümunələrinin, hətta müasir nəsrimizin də şeirlə bağlılığını, şeirdən qaynaqlandığını isbat edir.

Kiçik bayatılardan başlayaraq həm nəzmi, həm də nəsi özündə əks etdirən dastanlara qədər yüksələn xətlə inkişaf edən folklor ədəbiyyatı da, ilkin variantda nəzmlə yaradılan, sonra katiblər tərəfindən üzü köçürülərkən nəsləşdirilən, qafiyəli nəsrə çevrilən “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanı da dediklərimizi təsdiqləyir.

Həmin xüsusiyyət Azərbaycan yazıçılarının bir çoxunun əsərlərində özünü göstərir. Lakin bu cəhət kimdəsə az, kimdəsə daha çox gözə çarpır.

Məlumdur ki, M.F.Axundov, M.S.Orudubadi, M.İbrahimov və digərləri kimi, Mir Cəlal da yaradıcılığa şeirlə başlamış, 30-cu

illərdə nəsrə keçmiş və XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində roman və hekayələr ustadı kimi məşhurlaşmışdır.

1920-ci illərin sonlarında bir çox Azərbaycan şairləri keçmiş ənənəni öz poeziyalarında davam etdirsə də, bəziləri tamamilə fərqli yol tutmuşdular. Onlar “rus ədəbiyyatının – poeziyasının günəşi” Vladimir Mayakovski ənənələrini davam etdirərək yeni həyatı, reallıqları tərənnüm etməyə çalışmışdılar.

Mir Cəlal da həmin yazarlardan biri idi. Lakin sonralar Mir Cəlalin “özünəməxsus rəmzinə çevrilən nəsrinin onun poeziyasını o dərəcədə kölgədə qoymuşdur ki, ədibin yaradıcılığının bu qolu – poeziya, demək olar ki, tamamilə unudulmuşdur” (A.Hacıyev). Poeziyaya olan sevgisi isə yazıçının nəsr əsərlərinə təsir göstərmişdir. M.Cəlal yaradıcılığında - bədii (hətta elmi) təfəkküründə intonasiya xüsusi yer tutur. Yazıçının nəsr əsərləri ənənəvi nəsr intonasiyasını özündə əks etdirir. Lakin müşahidələr göstərir ki, M.Cəlal deyim tərzinə, fərdi üslubuna görə

Mir Cəlalin aforizmləri

başqalarından fərqlənir. Onun nəsrı daha ritmik, lirik, daha emosional və ahəngdar olaraq nəzmə yaxındır.

Yazıçı ilk yaradıcılığa şeirlə başlaması, poeziyaya marağı ilə bağlı öz tərcümeyi-halında yazırdı: "...Gənc işçi"... Mən istəyirdim orada yazım. Bir neçə şeir qaralayıb poçtla göndərdim, cavab çıxmadı... Bir dəfə Mayakovskinin "Zərbəçi marşı" şeiri əlimə keçdi, oxudum və nədənsə tərcümə etmək fikrinə düşdüm... Bir həftə sonra həmin tərcümə şeirim çıxdı. Bu, mənim mərkəzi mətbuatda ilk yazım idi".

Mir Cəlalin şeir yaradıcılığı haqqında qısa məlumatlardan birinə isə C.Xəndanın "Mir Cəlal" (B., 1958) monoqrafiyasında rast gəlirik. Müəllif monoqrafiyada yazmışdır: "1924-28-ci illərdə Mir Cəlalin ədəbi-ictimai fəaliyyəti başlanır və o, ilk şeirlərini nəşr etdirir (səh.5).

S.Rüstəm Mir Cəlalin nəsrı ilə poeziyasını böyük məharətlə əlaqələndirərək: "Sənin nəsrin də elə şeir kimidir", – fikrini söyləmişdir.

Ədibin 1924-29-cu illərdə “Qızıl Gənçə”, “Gənc işçi” və başqa mətbuat orqanlarında nəşr olunmuş şeirləri haqqında prof.A.Hacıyev “Poeziyadan nəsrə” (M.Cəlil nəsrinin poetik əsasları. Bakı, 2011) kitabında ətraflı məlumat vermiş, həmin şeirləri olduqca dərinlən, hərtərəfli təhlil etmişdir. Mayakovski poeziyasının təsirinin hiss olunduğu “Şimaldan səs” şeirində müəllif sadə insanların ağır vəziyyətini, lirik qəhrəmanın çətinliklərini ifadə etmək üçün yazıcının çox uğurlu söz və ifadələr seçdiyini (məhbəs, məzar, dəmir qəfəs... və s.) vurğulamışdır. Qəhrəmanın ictimai-siyasi inkişafına şimaldan gələn səsin səbəb olduğunu və əsərin də elə bu cəhətə görə “Şimaldan səs” adlandırıldığını qeyd etmişdir. Prof.A.Hacıyev “Şimaldan səs” şeirini “poetikləşdirilmiş nəsr” adlandırmışdır. “Dənizin cinayəti” (1928) şeirində isə Qara dənizdə qəzaya uğrayan “Mustafa Sübhi” gəmisinin faciəsindən bəhs olunmuş, yazıçı-sair bu faciədə dənizi günahlandırmışdır.

“Anamın vəsiyyəti” şeirində lirik qəhrə-

Mir Cəlalin aforizmləri

manın anası son nəfəsdə oğluna təhsil almağı, şəhid atasının yolunu davam etdirməyi vəsiyyəət edir. Bu hadisənin birbaşa Mir Cəlalin öz şəxsi həyatından götürüldüyü qeyd olunur.

Mir Cəlal “Müxbir” şeirində bir müxbirin həyatını təsvir etmiş, müxbirlərin həyat hadisələrini doğru-düzgün əks etdirməli olduqlarını diqqətə çatdırmış, sanki müasir jurnalistika məktəbi, gənc müxbirlər üçün bir örnək yaratmışdır.

Ədibin məhəbbət mövzulu şeirləri zəmanəmizə qədər gəlib çatmamışdır.

Belə qənaətə gəlmək olar ki, poeziyada da özünəməxsus yolu, üslubu olan Mir Cəlal sonralar duyğu və düşüncələrini ifadə etmək üçün nəsr daha münasib bilmişdir. Amma nəsr əsərlərinin müəllifi olması, nəslə yeni-yeni zirvələr fəth etməsi Mir Cəlalı poeziyadan birdəfəlik uzaqlaşdırıb bilməmişdir. Çünki nəsr əsərlərini – hekayə və romanlarını tədqiq edərkən görkəmli yazıçının bu əsərlərdə də poeziya, nəzm ünsürlərinə yer verməsinin, bəzən tərənnümün

təsviri üstələməsinin şahidi oluruq. Bu əsərlər qafiyəli nəsr parçaları ilə zəngindir. Qafiyəli nəsr parçaları isə nəsrin ağırlığını aradan qaldırır, əsərin emosional-estetik təsirini, poetizmini, dinamikliyini artırır. Məsələn, “Açıq kitab” romanında övladını itirən ananın faciəsini yazıçı qafiyəli nəsrlə aşağıdakı kimi ifadə etmişdir:

*Ananın gözlərindən axan yaşmıdır?
Göylərin qəhrindən tökülən dolumudur?*

*Tökün, yağdırın güllələrinizi, ey bulud qoşunları!
Ana sinəsindən qopan həsrət küləyi gurlasın,*

*Dolu döysün, sel bassın!
Hava durulsun, yer təmizlənsin!*

(Mir Cəlal, seçilmiş əsərləri, III c, s.391)

Verilmiş parçada yazıçı tanrı qədər müqəddəs hesab etdiyi ananın faciəsini, onun keçirdiyi hissi-halı təbiət hadisələri ilə əlaqələndirmiş, insanla təbiətin dialektik vəhdətini qafiyəli nəsrlə tərənnüm etmişdir. Diqqət yetirsəniz, biz burada “təsvir etmişdir” deyil, “tərənnüm etmişdir” ifadəsini

Mir Cəlalin aforizmləri

işlətməyi daha məqsədəuyğun bilmişik. Bu, təsadüfi deyil. Əslində, təsvir nəsrin, tərən-nüm isə nəzmin əsas keyfiyyətlərindən, ifadə üsullarındandır. Yazıçı gördüyü, təsvir etdiyi hadisənin onda yaratdığı həyəcanı tərən-nüm etmişdir. Yuxarıdakı parçada da oxucu yazıçının keçirdiyi həyəcanı hiss edə bilir. Ümumilikdə, C.Cabbarlının “Ana” şeiri ilə eyni səviyyədə dayana bilən bu parçanın nəsr parçası olduğunu belə, ilk baxışdan müəyyən etmək çətindir.

“Yolumuz hayanadır” romanında M.Ə.Sabir (əsrərdə Tahirzadə) haqqında Mir Cəlal belə bir məlumat vermişdir:

*Şair qanadlanmaq,
torpaqdan qüvvət,
günəşdən qüdrət,
çöllərdən vüsət almaq,
Qəhqəhəli çağırışlarını
vətən göylərinə yazmaq,
vətəndaşlarına oxutmaq istəyirdi.
(Mir Cəlal, s.ə. IV c., s.10)*

Parçada işlənmiş “qüvvət, qüdrət, vüsət”

həmqafiyə isimləri, “almaq, yazmaq, oxutmaq” felləri daxili qafiyələri xatırladır. Nəsr parçasına oynaq bir ritm, ahəngdarlıq verir. Nəsrin qafiyələri, ahəngi personajların düşüncələrinin, sevinc və kədərinin obrazlı ifadəsinə xidmət edir.

“Mərkəz adamı” hekayəsində Əntərza-dənin işləmək üçün kəndə göndərilməsini eşidəndə düşdüyü vəziyyəti ifadə etmək üçün Mir Cəlal yenə qafiyəli nəsrə münasib bilmişdir: *Rayona getmək xəbərini söyləyəndə deyəsən kişiyə vay xəbərini verdilər:*

Saraldı, kiçildi, boğazı biçildi.

Yalvardı, buraxmadılar.

Hədələdi, qorxmadılar.

Səs-küy saldı, eşitmədilər.

(Mir Cəlal, s.ə. I c., s.28)

Parçada həmqafiyə həmcins xəbərlər birinci tərkib hissəni aydınlaşdırmışdır. Adı intonasiya ilə başlanan cümlə xüsusi ritmlə, oynaq ahənglə – saraldı, kiçildi, boğazı biçildi – həmqafiyə sözləri ilə başa çatır.

Mir Cəlalin aforizmləri

Hadisənin ciddiliyi, “vay xəbəri”nin kədərli deyil, oynaq ahənglə verilməsi ilə təzad təşkil edir, personajın düşdüyü vəziyyətin gülünclüyünü daha qabarıq şəkildə ifadəsinə şərait yaradır.

“Dirilən adam” romanından bir nümunəyə nəzər salaq:

Qatırçılar qatırlardan töküldülər,

Qatırları meşəyə ötürdülər

(Mir Cəlal, s.ə. I c., s.28)

Bu iki misrada – cümlədə yazıçı fikrin obrazlı ifadəsi üçün bir neçə üslubi vasitədən istifadə etmişdir: cümlələrdə “q” samitinin alliterasiyası, “qatır” sözünün təkrar işlədilməsi, “töküldülər, ötürdülər” həmqafiyə felləri parçanın ritmini, hadisənin dinamikliyini təmin etmişdir. Başqa bir nümunə:

Bu yerdə Orucəliyev ağzı bağlıdır.

Ağzı bağlıdır, ürəyi dağlıdır

(Mir Cəlal, s.ə. III c., s.43)

Verilmiş parçada “ağzı bağlı, ürəyi dağ-

lı” ifadələri həm qafiyə, “ağzı bağlı” birləşməsi isə sintaktik-konstruktiv təkrar olaraq anadiplosis yaratmağa xidmət etmiş, fikrin təsirli ifadəsini təmin etmiş, oxucunun diqqətini əsas hərəkətə yönəltmək funksiyasını yerinə yetirmişdir. Mir Cəlalin bədii əsərləri bu və digər üslubi vasitələrlə zəngindir. Onların hər biri haqqında ayrıca danışmaq lazımdır. Bu kitabda isə böyük yazıcının əsərlərindəki hikmətli sözlərdən – aforizmlərdən bəhs edəcəyik.

Mir Cəlal öz əsərləri ilə bu gün də gənc nəslin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə olunması kimi müqəddəs isə xidmət göstərir, deməli, o ölməmişdir. Mir Cəlal yaradanlardan idi. Yaratmaq isə ölümü öldürmək deməkdir: Zaman keçər, söz qalar.

Yaratdığı əsərlərə böyük məsuliyyətlə yanaşan Mir Cəlal gənc nəslin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə olunması işində əhəmiyyətini nəzərə alaraq əsərlərini hikmətli sözlərlə, müdrik kəlamlarla zənginləşdirmişdir. Yazıcının yaratdığı zəngin mənəvi xəzinənin, mənəvi sərvətin bir hissəsi onun hik-

Mir Cəlalin aforizmləri

mətli sözlərdir. Həmin kəlamlar insanların yalnız mənəviyyatını deyil, həm də onun yaşadığı məkanı, zamanı da işıqlandırır. Böyük tərbiyəvi əhəmiyyətini nəzərə alaraq yazıçının hikmətli sözlərini - aforizmlərini toplayıb nəşr etdirməyi, üç dildə oxuculara təqdim etməyi məqsədəuyğun bilirik.

Əminik ki, bu hikmətli sözlər-kəlamlar həyatda hər bir insana doğru yolu göstərəcək, həqiqəti, ədaləti tapmaq yolunda yardımçı olacaq.

Müəllifdən

**MİR CƏLALIN BƏDİİ
ƏSƏRLƏRİNDƏ AFORİZMLƏRİN
ÜSLUBİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ**

Bəzən insan həyatının elə anları, elə dəqiqələri olur ki, onu sıxıntıdan, tərəddüddən bir ilhai kəlam, bir bəşəri hikmət qurtara bilir. Belə kəlamların dəyərini heç nə əvəz edə bilməz.

Vaxtı ilə molla-nəsrəddinçilər Ezop ifşa materiallarından biri kimi aforizmlərdən geniş istifadə etmiş, ictimai-siyasi məsələlərin qavranılmasında, sinfi mübarizəyə münasibətin aydınlaşdırılmasında həyat faktlarının ümumiləşdirilməsi ilə, aforistik nəticələrlə insan şüuruna təsir göstərmişlər. T.Hacıyev bu xüsusda yazır: «İctimai həyatın geniş mənzərələri aforistik düsturlarda təcəssüm edir. Bu düsturların açılması yazıçının bədii həqiqətini müəyyənləşdirir, həyat həqiqətinə münasibəti fəallaşdırır. Dövrün ictimai suallarına cavab bu düsturlarda

Mir Cəlalin aforizmləri

olur, düsturun açılması ilə sual işarəsi nidaya çevrilir»¹.

Bədii dilin leksik imkanları dedikdə ayrı-ayrı sözlərin, frazeoloci birləşmələrin işlənmə dairəsi, müxtəlif üsulbi xüsusiyyətləri nəzərdə tutulur. «Söz və ifadələr mətn daxilində müxtəlif əlavə mənə çalarlıqları qazanır»².

Aforizmlər yazıçılar, görkəmli şəxsiyyətlər, ağıllı insanlar tərəfindən deyilmiş hikmətli kəlamlardır. Mir Cəlalin bədii əsərləri də belə hikmətli kəlamlarla – aforizmlərlə zəngindir. Həmin aforizmlərin, bədii əsərlərin xalq tərəfindən sevilməsində, şöhrət qazanmasında, gənc nəslin tərbiyəsində böyük rolu olmuş və indi də vardır.

Mir Cəlal bədii əsərlərinə rəng qata biləcək, ona gözəllik, emosionallıq verə biləcək hər bir vahiddən səmərəli, sərbəst şəkildə istifadə etmişdir. Sərbəstlik isə bədii yaradıcı şəxs üçün əsas

---

¹ Т.Наси́ев. Сати́ра дили Молла Нəсрəддин дили. Баки, BDU, 1975, s.160.

² Никонов В.А. Имя и общество. Москва, 1974, s.238.

keyfiyyətlərdən biridir. Bu cəhəti yüksək qiymətləndirən Mir Cəlal M.Füzulinin əsərlərinin dilini tədqiq edərkən Belinskinin belə bir fikrini sitat gətirmişdir: «Yaradıcılıqda sərbəstlik müasirliyə xidmətlə uyuşmalıdır. Bunun üçün özünü günün mövzusunu yazmağa məcbur etmək, fantaziyanı zorlamaq lazım deyil, bunun üçün ancaq öz cəmiyyətinin vətəndaşı, öz dövrünün oğlu olmaq lazımdır. Öz xalqının maraqlarını mənimsəmək, öz meyllərini onun meylləri ilə birləşdirmək lazımdır. Bunun üçün cəmiyyətə, xalqa rəğbət, sevgi hissi, əməli düşüncədən, əsərin mövzusunu reallıqdan ayırmayan sağlam, praktiki həqiqət duyğusu lazımdır»¹.

Dilimizin hikmətli ifadələri – aforizmləri insanların həyat və fəaliyyətinin bütün sahələrini əks etdirir, ümumən bütün insanlara aid olan ibrətamiz fikirləri ifadə edir.

Tarixən belə kəlamların, ifadələrin ədəbiyyata gətirilməsi Homerin adı ilə bağlanmışdır.

---

¹ Mir Cəlal. Füzulinin poetik xüsusiyyətləri. Bakı, 1940, s.45.

Mir Cəlalin aforizmləri

Aforizmlər elə ifadələrdir ki, yazıçı bu ifadələr vasitəsilə bəzən həyat hadisələrinə müəyyən münasibət bildirmək məqsədilə onları obrazların dilində işlədir. Bəzən əsərə, əsərin bir hissəsinə aforizmləri epigraf seçir, bəzən də mənfi tipləri digər surətlərin dililə tənqid edərkən aforizmlərdən istifadə edir.

Mir Cəlal yaratdığı aforizmləri bədii əsərlərində müxtəlif üslubi məqsədlərlə işlətməmişdir. Aforizmlərin bir qismi, atalar sözlərində olduğu kimi, əsərə və ya əsərin hissələrinə epigraf qismində işlənmiş, bir qismi isə obrazların dilinin və müəllif təhkiyəsinin rəngarəngliyini təmin etmişdir.

Mir Cəlal tamamilə müxtəlif mövzularda aforizmlər yaratsa da, yeri düşdükcə dünyada tanınmış şəxsiyyətlərin, aqillərin kəlamlarından da istifadə etmişdir. Onun əsərlərində işlənmiş aforizmləri aşağıdakı kimi qruplaşdırma bilərik:

I. İstər yazıçının özünün yaratdığı, istərsə də başqalarına məxsus aforizmlər epigraf qismində işlənmişdir:

«Bir gəncin manifesti» romanı Hötenin «Həyat və azadlıq, ancaq onlar üçün hər gün döyüşə gedən adamlara layıqdır»¹ aforizmi ilə başlayır.

Əsərə belə bir aforizmin epigraf seçilməsi təsadüfi deyildir. Epigraflar əsərin əsas mövzusu, ideyası haqqında oxucuda ilkin təəssürat yaradır. Bu epigraf əsərdə xalqın azadlıq uğrunda mübarizəsindən söhbət açılacağından xəbər verir. Oxucunun əsərə diqqətini, marağını artırır.

«Bir gəncin manifesti» əsərinin «Gecənin hökmü» adlı altıncı fəslinə isə Mir Cəlala məxsus aforizm epigraf verilmişdir:

*– Həqiqətin gecəsi yoxdur,
Gecənin də həqiqəti var!*

Bu paralelizm də fəslin məzmunu ilə səsləşir. Müəllif aforizm vasitəsilə hətta əsəri və ya həmin fəslə hələ oxumamış bir oxucuya «həqiqətə, doğruya zaval yoxdur», «hər qaranlıq gecənin bir işıqlı sabahı var» fikrini təlqin edir.

Eyni əsərin on beşinci «Qanlı gün»

---

¹ Mir Cəlal. Seçilmiş əsərləri II c. Bakı, Gənclik, 1968, s.7.

Mir Cəlalin aforizmləri

adlı fəslinə müəllif: «*Azadlığı qorumaq – onu fəth etmək qədər müqəddəsdir*», - aforizmini epigraf vermişdir. Ümumilikdə əsərin, eləcə də fəslin məzmunu ilə səsleşən aforizm vasitəsilə torpağın azadlığı, xalqın azadlığı uğrunda mübarizəni müqəddəs mübarizə hesab edən yazıçı xalqa, xüsusilə gənclərə vətənpərvərlik duyğuları aşılayır.

Mir Cəlalin bədii əsərlərində:

Bu şəhərdə adamlar hörmətsiz yaşar, taqsırsız ölərdilər. N.Aseyev¹.

Братья писатели! В нашей судьбе что-то лежит роковое. N.Nekrasov².

Növbahar olacaq tikandan bərqü-gül izhar olur. M.Füzuli³.

İnsan xeyirxah, təmiz, ədalətli, namuslu olmaq üçün doğulur. V.Hüqo⁴

---

¹ Mir Cəlal. Seçilmiş əsərləri. Bakı, Gənclik, 1968, II c., s.177.

² Mir Cəlal. Seçilmiş əsərləri. Bakı, Gənclik, 1968, IV c., s.10.

³ Mir Cəlal. Seçilmiş əsərləri. Bakı, Gənclik, 1968, IV c., s.45.

⁴ Yənə orada, s.52.

Гений прост и понятен как истина!
Чернишевски¹.

İnsanların səadətində çalışmaqdan gözəl nə var. Monteskye².

və s. aforizmlər də epıqraf kimi işlənmişdir. Bu isə Mir Cəlalin dünya ədəbiyyatına, dünya mədəniyyətinə nə qədər yaxından bələd olmasını, eyni zamanda özünün çox incə qəlbə malik olan bir insan, əsl vətəndaş, əsl xalq yazıçısı olmasını sübut edir.

Yazıçı çox sevdiyi Azərbaycan şairi, satiriki M.Ə.Sabirin həyat və yaradıcılığından bəhs edən «Yolumuz hayandır» romanının «Hürriyyət carçıları» adlı on səkkizinci fəslinə epıqraf verdiyi, Sabirə məxsus:

*«Ölməyimə sevinməsin əğyar,
Əbədi ölməyən məramım var!».*

– aforizmi əsərin və fəslin əsas mövzusu ilə tam səsləşir. Həmin fəsildə yazıçı M.Ə.Sabirin xəstə olduğu son günlərini,

---

¹ Yənə orada, s.167.

² Yənə orada, s.231.

Mir Cəlalin aforizmləri

ağır vəziyyətini xalq üçün yanan çırağın sönməsinə bənzədir:

Elə bir çıraq sönüdü ki, onun nuru öz vətəni üçün heç də gün işığından az zəruri deyildi. Ancaq bir fərq var idi. Günəşin batdığını hər kəs görüb bildiyi halda, vətən üçün zəkavət çırağı olan bir vücudun söndüyünü çoxları bilmirdi. Hətta bu çırağın işığı ilə qəflət yuxusundan qalxanların özləri də xəbərsiz idilər. Onların mənəvi qidaya möhtac gözləri hər gün mətbuat səhifələrində Tahirzadənin ecazkar misralarını axtarırdı¹.

Mir Cəlal özü də C.Məmmədquluzadə kimi, Sabir kimi əsl xalq yazıçısı, əsl vətəndaş idi. Yaratdığı əsərləri ilə ürəklərdə yaşayan yazıçını, o böyük insanı, böyüklüyü qədər də sadə olan bir insanı təhsil, elm, bilik, ən əsası isə insanlıq öyrətdiyi böyük tələbə ordusu və bütövlükdə Azərbaycan xalqı unuda bilməz.

---

¹ Mir Cəlal. Seçilmiş əsərləri. Bakı, Gənclik, 1968, IV c., s.258.

II. Yazıcının yaratdığı aforizmlərdən obrazların nitqində tipikləşdirmə məqsədilə istifadə edilmişdir. Məsələn,

«Bəbir bəy bu xəbərdən çox sevindi. Arxayın oldu ki, Qumrunun «başı əhləd daşına dəyib, ağı başına gəlib... Anası ölməsin acliğın... Aslanı yola gətirir. Çörək elə şeydir ki, tülkünü aslan edir, aslanı tülkü. Dünya dediyin çörəkçixanadır. Bu vurhavurda kimi bışırır, kimi aşırır. Hamı istəyir təndir başında otursun»¹.

Bu kiçik parça kimsəsizlərin düşdüyü acınacaqlı vəziyyətdən zövq alan Bəbir bəyi dəqiqliyi ilə, incəliklə xarakterizə edir. Həyatın mənasını var-dövlətdə, pulda, yeməkdə görən Bəbir bəyin dar dünyagörüşü, iyrənc mənəviyyatı haqqında dolğun təsəvvür yaradır, obrazı fərdiləşdirir.

Qumru: «Nə üçün insan qara günləri öz əlilə yoğurur?..»²

– cümləsi ilə Qumrunun düşdüyü vəziyyət, onun ümitsizliyi, Qəbirdən

¹ Mir Cəlal. Seçilmiş əsərləri. Bakı, Gənclik, 1968, I c., s.67.

² Mir Cəlal. Seçilmiş əsərləri. Bakı, Gənclik, 1968, I c., 73.

Mir Cəlalin aforizmləri

nigarançılığı, peşmançılıq hissi obrazlı şəkildə ifadə olunmuşdur.

«Zəhərdən şəfa, ağadan vəfa heç görmüsən?»¹ – aforizmi ilə cəmiyyətdə insanlar arasındakı ziddiyyət, təzadlı münasibət çox dəqiq, bədii bir dillə, daxili qafiyəli (şəfa, vəfa) misra ilə ifadə edilmişdir.

*Səadət xanım: – Qadın qəlbi qapalı bir bağçadır, açarı da qadının özündədir*².

Müəllif Səadət xanımın dilindən verilmiş aforizm vasitəsilə qadın xarakterinin mürəkkəbliyinə, incəliyinə işarə etmişdir.

*Vəzifənin böyüyü-kıçığı yoxdur. Pis və ya yaxşı işləmək vardır*³ – aforizmi ilə işə məsuliyyətlə yanaşmaq, böyüklüyündən, kiçikliyindən asılı olmayaraq hər bir işi ürəklə, sevə-sevə yerinə yetirmək hissi əks olunmuşdur. Aforizm gəncləri əməksevərliyə, zəhmətə alışdırmaq üçün seçilmişdir.

---

¹ Yenə orada, s.111.

² Yenə orada, s.163.

³ Mir Cəlal. Seçilmiş əsərləri. Bakı, Gənclik, 1968, I c., s.377.

Xəstəlik – təbabətin qəddar düşmənidir, - kəlamı isə müəllif təhkiyəsində verildiyi üçün ədəbi dil normalarına tamamilə uyğundur.

Azadlığı qorumaq – onu fəth etmək qədər müqəddəsdir¹.

Mir Cəlala məxsus olan bu aforizm «Bir gəncin manifesti» romanının on beşinci fəslinə epigraf verilmişdir. Həmin kəlam vasitəsilə yazıçı ən müqəddəs nemət olan azadlığın qorumağın azadlığı qazanmaqdan daha çətin, daha məsuliyyətli iş olduğunu diqqətə çatdırmışdır.

Müəllif təhkiyəsindən daha bir nümunəyə nəzər salmaq:

– Uşaq səsi çıxmayan ev nəyə lazımdır! Dünyanın neməti yığılsın süfrəyə, ona ki, körpə əli uzanmadı, heç! Götür yığışdır! Beşik olmayan evə min bəzək vur, qurudur ki, quru; min peç yandır, soyuqdur ki, soyuq! Uşaq olmayan evdə istəyirsən yüz Qaryağdı oxusun, yüz Qurban çalsın, dərd əskik deyil! Bağbağatın bəzəyi quşdur, ev-eşiyinki uşaq².

¹ Mir Cəlal. Seçilmiş əsərləri. Bakı, ADN, II c., 202.

² Mir Cəlal. Seçilmiş əsərləri. Bakı, Gənclik, 1968, III c., 302.

Mir Cəlalin aforizmləri

Bu kiçik mətnin hər cümləsi bir ibrətamiz aforizmdir. Müəllif aforizm vasitəsilə hər bir evin, hər bir ailənin ən böyük xoşbəxtliyinin körpə gülüşü, körpə səsi olduğunu diqqətə çatdırır. Aforizm, eyni zamanda «Uşaqsız ev suyu sovurulmuş dəyirmanə bənzəyir» atalar sözünün bir daha isbatıdır.

«Yolumuz hayanadır» romanında Tahirzadənin (M.Ə.Sabirin – H.H.) nitqində verilən:

– *Meydan gəncü-cidal meydanıdır. Çəkilməni qovacaqlar. Düzdür, mən buradan getmək qəsdindəyəm. Amma çəkilmək üçün yox, kəllə-kəlləyə gəlmək üçün gedirəm*¹. – aforizmi ilə müəllif oxucuların diqqətinə çatdırmışdır ki, yaşamaq, fəaliyyət göstərmək üçün mütləq mübarizə aparmaq lazımdır. Bu aforizm yaşamaq yanmaqdır, yanasan gərək, - kəlamının nəsrə (əşərdə Sabirin dili ilə) ifadəsidir.

Romanın başqa bir yerində «Keçmə namərd körpüsündən, qoy aparsın sel səni», - atalar sözünü müəllif aforizmlə:

---

¹ Mir Cəlal. Seçilmiş əsərləri, Bakı, Gənclik, 1968, IV c., s.19.

«Mal, ev əşyası həmişə əldə edilə bilər. Abır, ehtiram isə pul ilə alın bilməz!»¹, – kəlamı ilə tamamlamışdır.

Mir Cəlalin digər əsərlərinə nisbətən «Yolumuz hayanadır» romanı aforizmlərlə daha zəngindir. Bu isə əsərin mövzusun-
dan, ideyasından, personajların, əsasən, dövrün ziyalı, görkəmli yazarları, ictimai xadimləri olmasından irəli gəlir:

– Yazı ürəkdən gələn bir səsdir. Ürək isə müqəddəs hisslərin beşiyidir².

– Şair də, alim də, müəllim də əldən güc almalıdır³.

– Bizim zəmanəmizdə insan insanın cəlladıdır. Kimin ki əlində ixtiyar var, nə desə doğrudur. Kim ki məzlumdur, nə desə yalandır⁴, və s. aforizmlər eyni əsərdən götürülmüş, ictimai-tərbiyəvi məzmunlu kəlamlardır.

– Azadlıq heç vaxt, heç yerdə verilməz, o ancaq alınar!.. Düşmənimiz də, dostumuz da bilir ki, yüz dəfə basılsaq da, müvəqqətidir. Bir dəfə qalib gəlsək,

---

¹ Yenə orada, s.30.

² M.Cəlal. Seçilmiş əsərləri, Bakı, Gənclik, 1968, IV c., s.38.

³ Yenə orada, s.44.

⁴ Yenə orada, s.131.

Mir Cəlalin aforizmləri

*əbədi olacaqdır*¹, – aforizmi yenə də yuxarıda azadlıq haqqında, müstəqillik haqqında yazıcının söylədiklərini bir daha təsdiqləyir.

Həyat haqqında aforistik fikirlərin ifadə olunduğu:

– *Həyat da belədir. Yüksəlmək çətin və zəhmətli, ancaq səfəli, fərəhli olur: enmək isə asan, ani və qüvvətli olur*².

– *Həyat belədir. Həmişə baharı xəzan, xəzanı bahar təqib edir*³.

– *Qarıncadan yazanda da sənətkar olmaq hünərdir. Gül, bülbül onsuz da gözəldir. Əsil sənət qarıncanın da gözəlliyini kəşf etməlidir*⁴

– kimi aforizmlərdə yeni və oricinal müəllif düşüncəsi obrazlı şəkildə təzahür etmişdir.

Bir cəhəti də qeyd etmək lazımdır ki, Mir Cəlalin yalnız bədii əsərləri deyil, elmi əsərləri də aforizmlərlə zəngindir.

---

¹ M.Cəlal. Seçilmiş əsərləri, Bakı, Gənclik, 1968, IV c., s.165.

² Yenə orada, s.318.

³ Yenə orada, s.244.

⁴ M.Cəlal. Seçilmiş əsərləri, Bakı, Gənclik, 1968, IV c., s.268.

Yazıcının sənət və sənətkar haqqında qənaətləri, yekun fikirləri aforizmə çevrilərək bu gün də işlənməkdədir. Mir Cəlalin klassik Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin əsərlərini tədqiq edərkən söylədiyi: «Füzuli, hər şeydən əvvəl, qəlb şairidir» - kəlamı, S.Vurğun haqqında: «Səməd Vurğun bir çoxları kimi kağız korlamamışdır», «S.Vurğun böyük fikirlərin, idealların carçısıdır», «Sabirdən sonra Səməd Vurğun qədər ürəkləri fəth edən ikinci bir şair görmək çətindir» kimi fikirlərin hər biri ədəbi inkişafımız və ədəbi xadimlərimiz haqqında dərin ümumiləşdirmələrdən xəbər verən, ədəbi-estetik kriteriyaya çevrilən nəzəri yekundur¹.

Aforizmlər haqqında söylədiklərimizdən belə nəticə çıxır ki, Mir Cəlal öz əsərlərinin məzmununa, mövzusuna, yaratdığı xarakterlərin səviyyəsinə uyğun mövcud aforizmlərdən istifadə etməklə və özü də yeni-yeni aforizmlər yaratmaqla həm əsərlərinin ekspressivliyini, emo-

---

¹ Ş.Alışanlı. Mir Cəlalin nəzəri-estetik görüşləri. AMEA – Xəbərlər. Humanitar elmlər seriyası. №3. Bakı, 2007.

Mir Cəlalin aforizmləri

sional və obrazlı olmasını təmin etmiş, həm də yaratdığı aforizmlərlə oxucularında müsbət mənəvi keyfiyyətlər yaratmağa nail olmuş, ədəbi-bədii dilimizi öz hikmətli sözləri ilə zənginləşdirmişdir.

**MİR CƏLALIN BƏDİİ
ƏSƏRLƏRİNDƏ AFORİZMLƏRİN
MƏNA QRUPLARI**

Mir Cəlalın həssas qəlbinin, dərin düşüncəsinin məhsulu olan kəlamlarını mənə baxımından nisbi olaraq bir neçə bölmədə sistemləşdirməyi məqsədəuyğun bilirik:

I. Dünya və həyat haqqında

Çörək elə şeydir, tülkünü aslan edir,
aslanı tülkü (I, 67).

***

Dünya dediyin çörəkçixanadır. Bu vur-
havurda kimi bişirir, kimi aşırır. Hamı
istəyir təndir başında olsun (I, 69)

***

İnsan qara günləri öz əlilə yoğurur
(I, 73).

***

Mir Cəlalin aforizmləri

Bəbir bəydən mərhəmət umursan? Zə-
hərdən şəfa, ağadan vəfa heç
görmüsənmi? (I, 111).

***

Kölgədə bitən ağacın kölgəsi olmaz
(I, 496).

***

Bəzi ulduzlar kiçik olduqları üçün yox,
yüksəkdə olduqları üçün görünməzlər
(II, 339).

***

İki yerdə cavab gec gələr: bir əhəmiy-
yətsiz olanda, bir də lap vacib olanda
(II, 243).

***

Meydan cəngi-cidal meydanıdır. Çəki-
ləni qovacaqlar (II, 19).

***

Mal, ev əşyası həmişə əldə edilə bilər.
Abır, ehtiram isə pul ilə alın bilməz
(II, 30).

***

...cəhalət toxumu şəlgəm kimi aləmi
tutub. Sənin, mənim kimi alaq vuranlar da
ki, tək-tək (IV, 41).

***

Dünya, aləm ayıldı, ama bizim müsəl-
man hələ qəflətdədi. Bu milləti yapon da-
vası ayıltmadı, pünd ili ayıltmadı, Rəhim-
xan atlısı ayılda bilmədi, həlbət ki, xanən-
də səsi də ayıltmayacaq (IV, 51).

***

Zəmanə belədir! Keçmişdə deyərdilər,
nə hal ilədir, nə mal ilədir. Fəqət, ululuq

Mir Cəlalin aforizmləri

kamal ilədir. İndi bu sözlərin bazarı gedib. İndi pul olan yerdə qotur keçi Hacı Fəzullahdır! (IV, 56).

***

Kökü kəsilsin yer üzündən sarı qızılın!
Ağ üzü qara, qaranı ağ eləyən o deyilmi?!
(IV, 88).

***

Heyhat! Qoca dünya bəzən öz gərđişini sərt bir sükut, daş bir ürək, kor bir məntiq, daimi bir amansızlıqla keçirən qoca dünya kimsə ilə hesablaşmır (IV, 123).

***

Bizim zəmanədə insan insanın cəlladıdır. Kimin ki, əlində ixtiyar var, nə desə doğrudur. Kim ki, məzlumdur, nə desə yalandır (IV, 131).

Həcər Hüseynova

***

Həyat belədir. Həmişə baharı xəzan,
xəzanı bahar təqib edir (IV, 244).

***

Həyat belədir! Yüksəlmək çətin və
zəhmətli, ancaq səfali, fərəhli olur; enmək
isə asan, ani və qüssəli olur (IV, 318)...

***II. Vətənpərvərlik
və azadlıq haqqında***

Azadlıq verilməz, alınar (II, 193).

***

Azadlığı qorumaq – onu fəth etmək
qədər müqəddəsdır (II, 202).

***

Sülhə xidmət – vətənə xidmətdir. Vətənə xidmət – sülhə xidmətdir (III, 312).

***

Bakıdan gələn səslər hələlik əsrin ən
güclü mahnısıdır ki, mən bunu eşitməyi,
buna səs verməyi hər bir dostuma lazım
və vacib sayıram (IV, 44).

***

Haqq yolunda canisar olmaq, möminə kəsbi-kəramət, qurbi ilahidir (IV, 79).

***

Bu gün Kərbəla meydanı – Azərbaycandakı vətənpərvərlik meydanıdır. Hər kimin ürəyində bir cüzi də olsa, din, namus, vətən hissi varsa, oranın qeydinə qalmalıdır... (IV, 114).

***

Azadlıq heç vaxt, heç yerdə verilməz, o ancaq alınar! Düşmənimiz də, dostumuz da bilir ki, yüz dəfə basılacaq da, müvəqqətidir. Bir dəfə qalib gəlsək, əbədi olacaq (IV, 165).

***

Zəncirləri qırmaq üçün əql gücü də, əl gücü də işlətmək lazımdır (IV, 290).

***III. Ata, ana məhəbbəti, qadın
və gözəllik haqqında***

Yaxşı analıq çətin, lakin çox şərəfli, çox müqəddəs işdir. Ana qəlbi insanın ilk məktəbidir. Məhəbbətin, səmimiyyətin, sədaqətin pozulmaz kitabıdır (I, 435).

***

Qoyun analarımızın surəti gözümüzün önündə, səsi qulağımızda, əli ürəyimizdə olsun, mərhəm əllərini həmişə bizim yollarımızın üstünə çəkib sağaltsınlar. Sağ olaq, torpağımıza soxulan təcavüzkarları məhv edək! Analarımız sevinsin, arxayın yaşasınlar. Ana Vətən bizdən razı qalsın! (I, 472).

***

Ən müdhiş fəlakətə düşəndə də ana qəlbi böyükdür! (IV, 123).

***

Atalar oğul istər ki, çıraqı sönməsin.
Atalar oğul istər ki, qocaldıqda söykənə-
cəkləri olsun! Atalar oğul istər ki, adı bat-
masın. Atalar oğul istər ki, qoyub
getdiyinə sahib olsun (III, 163).

***

Qadın qəlbi qapalı bir bağçadır, açarı
da qadının özündədir. Bu açarı qəlbə
yanan sevgi fanarı ilə arayıb tapmalı (I,
163).

***

Gözəllik, gözəllik budur! İnsanın ailə
səadəti, dostluq günləridir! (IV, 444).

***

Gözəlliyi yalnız görkəmdə, donda, za-
hirdə axtarmaq olmaz. Zahir insanı aldada
bilər. Çox təmtəraqlı libas altında çirkin-
liklər gizlənir. Çirkin görünən don, gör-
kəmsiz zahir dalında da bəzən gözəl
məna, ali fikirlər olur (IV, 454).

***IV. Uşaqılıq, gənclik
və xoşbəxtlik haqqında***

Xoşbəxtlik sənə üz verib, əldən
qoyma, peşman olarsan! (I, 55).

***

Uşaq səsi çıxmayan ev nəyə lazımdır!
Dünyanın neməti yığılsın süfrəyə, ona ki,
körpə əli uzanmadı, heç! Götür yığışdır!
Beşik olmayan evə min bəzək vur,
qurudur ki, quru: min peç yandır,
soyuqdur ki, soyuq! Uşaq olmayan evdə
istəyirsən yüz Qaryağdı oxusun, yüz
Qurban çalsın, dərd əskik deyil! Bağ-
bağatın bəzəyi quşdur, ev-eşiyinki uşaq!
(III, 302).

***

Gənclik hər kəs üçün bir dəfə olur.
Təbiət bu neməti heç kəsə artıq verməyib,
tək bircə dəfə! Ömrün baharı ötdü,

Həcər Hüseynova

havaları soyudu, bülülləri susdu,
yarpaqları soldu, çayları donmağa başladı,
iş bitdi (III, 438).

***

Uşaqlıq dövrü! İnsanlar sənin səmimi
aləmindən uzaqlaşmasa, sənə ancaq kamil-
lik gətirib artırsa, dünyada nə xoşbəxtlik
olardı! (IV, 70).

***

Balalarımızın tərbiyəsi, vətənimizin
gələcəyi üçün, həqiqət, ədalət naminə hər
vasitəyə əl atmaq gərəkdir (IV, 76).

***

Qoca üçün də, cavan üçün də el qaba-
ğında dayanıb cavab verməkdən çətin bir
iş olmasın gərək (IV, 357).

***

Mir Cəlalin aforizmləri

Həmişə, hər yerdə, hər kəsə ürəyində-
kini deyə biləsən! Bax, bundan böyük
xoşbəxtlik yoxdur (IV, 424).

***

İtən hörməti qapı-qapı gəzib dilənmək
olmaz! (IV, 428).

***

Subaylıq – sonsuzluqdur (III, 443).

V. İş, vəzifə, mənsəb haqqında

Xəstəlik təbabətin qəddar düşmənidir
(I, 290).

***

Həkimin miyanası olmasın gərək
(I, 382).

***

Yaxşı əsərin qiyməti yoxdur! (II, 233).

***

Həqiqi sənət xalqdan doğar, xalqa
xidmət edər (23, 199).

***

Yazı ürəkdən gələn bir səsdir. Ürək
isə müqəddəs hisslərin beşiyidir (IV, 38).

Mir Cəlalin aforizmləri

***

Əmək dünyası, məncə, ən böyük ziyarət-gah olsun gərək (IV, 40).

***

Şair də, alim də, müəllim də eldən güc almalıdır! (IV, 30).

***

Millətim! Müəllim kəndin yanan çirağıdır. Onun işığından bəhrəmənd olmaq istəməyənlər kor qalarlar. Balalarımızın mənəvi atası müəllimdir! (IV, 249).

***

(M.Ə.Sabir haqqında) Elə bir çıraq sö-nürdü ki, onun nuru öz vətəni üçün heç də gün işığından az zəruri deyildi (IV, 258).

***

Elmin şərəfini gərək qoruyaq! (IV, 406).

***

Qarıncadan yazanda da sənətkar olmaq hünərdir. Gül, bülbül onsuz da gözəldir. Əsl sənət qarıncanın gözəlliyini kəşf etməlidir (IV, 268).

ƏDƏBİYYAT

1. Mir Cəlal. Seçilmiş əsərləri. I cild. Bakı, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 1967.
2. Mir Cəlal. Seçilmiş əsərləri. II cild, Bakı, «Gənclik», 1967.
3. Mir Cəlal. Seçilmiş əsərləri. III cild, Bakı, «Gənclik», 1968.
4. Mir Cəlal. Seçilmiş əsərləri. IV cild, «Gənclik», 1968.

HACAR HUSEYNOVA

Mir Cəlalin aforizmləri

Scientific editors: *prof. T.Huseynov*
prof. B.Khalilov

Reviewers: *prof. E.Azizov*
prof. I.Mammadli
dos. G.Aliyeva
dos. L.Vazirova

In this book readers can be acquainted with aphorisms of Mir Jalal, which he left for us inheritance, which in time of need help us and light up our ways.

The book is written for teachers and students, post-graduate students and dissertations of philological faculty, for all the citizens too.

*In order tear off chains, must
be strength of mind, and strength of
hands.*

Mir Jalal

**STYLISTICAL PECULIARITIES OF
APHORISMS IN ARTISTIC WORKS
(NOVELS) OF MIR JALAL**

*Now and then a man has
such kind of momens, such
minutes, when save him from
melancholy, indecisions can only
one godical word, one human
wisdom.*

*Nothing can change value
of these words.*

In former times mollanasraddin widely used aphorisms, as on of these ezoporical means of conviction, in susceptiling social-political questions, in elucidation attitude to class strugle by means of generalization vital facts, with the help of aphoristically phrases rendered influenced to human consciousness. For this cause T.Gadjiev wrote: "Wide pictures social life embody in aphoristical formulas. Opening these formulas determine artistic rights of writer

activize attitude to vital truth. In these formulas is keeping answer to social questions of epos, with opening of this formulas question sign turn into note of exclamation”¹.

In artistic-literature among unites of speech artistic language with its different peculiarities attract attention.

Speaking about lexical possibility of artistic language there, is circle of use separate words, phraselological units and their stylistical peculiarities.

“Words and expressions in frame of the text get additional meaning of shade”¹.

Aphorisms – this is winged words, narrated by outstanding personalities, clever people. Works of Mir Jjalal also are rich with winged words, aphorisms. Aphorisms always played and play great role in waking up interest in people to artistic literature, in conquering wide popularity of somebody’s novel at the same time in traintig up with the rising

---

¹ Gadjev T. The language of human. The language of Molla Nasreddin. Baku, 1975, p.160.

¹ Nikonov V.A. Name and society. Moscov, 1974, p.238.

Mir Cəlalin aforizmləri

generation. M.Jalal rational and freely used each unit of the language, which can be adorn, give emotional shade to his works. Freedom of thoughts always had been the main qualitative and creative personality. M.Jalal, highly estimated this feature, in investigating of the language of works M.Fizuli, in the quality gave, examples the next saying of Belincki: “Freedom of activity easily agreed with service of the presence; for this there is no need to compel yourself to write to the theme, to violate fantasy; for it only you must be citizen, son of his society and his epoch, mastering in yourself interests, pour of one’s people aspiration out of his aspirations; for it we need sympathy, love, health of practical sense of truth, which doesn’t separate persuasion from work, composition from life”¹.

Wise sayings of our language, aphorisms, choosing all spheres of life and activity of people main point of appearance thoughts concerning to all humanity.

---

¹ M.Djalal. Poetical quality of Fizuli..Bak, 1940, p.45.

Historical in bringing of these words and word combinations in literature is connected with the name of Gomer .

Aphorisms are those expressions, with the help which author opens character of images, expresses his attitude to vital situations. Sometimes he chooses aphorism in the quality of epigraph to his work, in some parts of work, but sometimes with the help of aphorism are criticized negative images.

Using aphorisms in his works, M.Jalal prosecuted different stylistic aims. Part of aphorisms as in proverbs, had been used in quality epigraph to works or to part of the work, but other part provided diversity of speech characters and author. Although M.Jalal created aphorisms to different themes, but under possibility used as well as words of popular sages and personalities who are all over the world.

Aphorisms, used in his works, we can grouping them with the following manner:

I. In the quality of epigraph had been used aphorisms, are created by the author

Mir Cəlalin aforizmləri

himself or by other authors

The novel "Manifesto of young man" begins with aphorisms Gote "Only that be worthy of life and freedom, who every day goes for them to battle"¹.

This epigraph not accidentally had been chosen by author to given novel. Epigraphs are created in readers the first show about main theme, idea of the novel. In given novel epigraph readers are prepared to that, in what speech will be about people at any price of independence.

To the sixth chapter of the novel "Manifesto of a young man" under the title "nightly sentence" in quality of epigraph was given aphorism of M.Jalal: At nights there are truth – the truth has no nights! Given parallelism also narrowly shout to one another with the context of chapter. The author by means of aphorism suggests to the reader haven't read the novel, thought about, that "the truth, truth cant be

---

¹ M.Jalal. Selected novels vol. 2, Baku, Gyandjlik, 1968, p.177.

destroyed”, “in place of each dark knight, comes bright morning”.

To the fifteenth title - Bloody day” the author in the quality of epigraph gives the next ”aphorism” protection of freedom is sacred as and its conquest”. The writer which considers battle for freedom of land, the freedom of the people is sacred. By means of aphorisms, shout to one another with the contents of the novel, at the same time all titles, brings up people, especially the youth in the spirit of patriotism.

In artistic novels of M.Jalal in quality of epigraph had been used the following aphorisms as well: In this city people lived without respect, but died without any fault. N.Aseev¹.

Brother writers! In our fate something

N.Nekrasov²

With coming of spring the bud changes into rose.

---

¹ M.Jalal. Selected novels vol. 2, Baku, Gyandjlik, 1968, p.177..

² at the same, vol.4, p.10.

³ at the same, p.45

Mir Cəlalin aforizmləri

M.Fizuli³

A man was born, for being kind,
Unvicious, just fair, honesty.

V.Gyugo¹

Genins is simple and understandable as
truth!

N.G.

Chernishevski²

Isn't the aim excellently, to work for
that, in order to leave after yourself people
more happy, than we were.

Monteske³ and
others.

Their use again demonstrate, how much
nearly M.Jalal was acquainted with world
literature, with world culture, simultane-
ously is evidence that, he was the man

---

¹ M.Jalal. Selected novels vol. 4, Baku, Gyandjlik, 1967, p.52.

² at the same, p.167.

³ at the same, p.231.

with thin soul, true citizen, real people`s writer.

Aphorism M.A.Sabir:

When I'll leave – what you sang in blood,

Freedom, fly away, as dress down!

Freedom, great, always burn!

Freedom, beauty, live always!

Is given by M.Jalal in quality of ephigraf to eighteenth chapter under the title “Herald of freedom” novel “Where do the roads conduct narrating with main theme of novel and titles in all.

In this chapter the writer identified the last days, hard condition of M.A.Sabir with dying away burning for the people luminary: *Died away such luminary, light which was not less in case of need, than the light of sun for its native country. But there was only one difference. If about sunset of the sun, each had been aware of and had possibility to watch it, but few of them had known about that, the personality is dying away which had been torch of mind for his mother land. Even*

Mir Cəlalin aforizmləri

those whom the light of the torch woke up from fule ignorance and they didn't know about it.

Who are in need of spiritual food with eyes, every day they were looking on the pages of publication magical halfsilence of Takhirzade¹.

As D.Mamedguluzade, M.A.Sabir, as well as M.Jalal have been true people`s writers, true cirizens. This writer living in the soul of people with his novels, this great man which in spite his grandeur, had been open for everybody, will not forget huge army of pupils, whom he has given knowledge, which taught science, but mainly taught humanty, at the same time all the Azerbaijan people in all.

II. Aphorisms had been created by writer utilization in speech of personages with the aim of eluding

Babir bek was very happy, hearing this news. He was calm, that “Gumru bearing (misfortune) growed wiser...Butterness of her mother ... led Aslan to right way.

---

¹ M.Jalal. Selected novels vol.4, Baku, p.258.

Bread can change tiger in the forest to fox, but the fox to tiger. That what you call world, - it is only bake – house chorekchikhana. Our world similar to chorekshikhana. In this fuss some one prepares, but somebody eats. Everybody want to be nearer to fire ¹.

The Given fragment exactly and in detail characterise Babir bek, receipting pleasure from ritiful situation, in which had been caught unpotected people. This chapter gives clearly presentation about narrow world out-look and of low moral with his habitual humour of Babir bek, for which meaning of life conclude in richness, money and about food.

Gumru: *“Why do the man prepares himself for a rainy days”*². With these expressions figuratively are given condition, in which had been caught Gumru, hopelessness of her condition, anxiety for Kadir, and feeling pity about lost.

---

¹ at the same, v.1, p.67.

² at the same, v. 1, p.73..

Mir Cəlalin aforizmləri

“Do you wait mercy from Bebir bek. Where have you seen from bek loyalty, from poison recovery?”³

In the given aphorism legible simultaneously figurative language reproduced contradictory attitude, real in class society between class.

Saadet khanum: - “The soul of the woman – this it closed garden, the key of which is only in herself”¹.

By means of this aphorism the author points out to complexity and thinness the character of a woman. The post is not great or little. Work well or bad.

The given aphorism says about feeling responsibility to work, although it is great or little, you must put it to your soul and like it. This aphorism is used with the purpose of bringing up in youth diligence.

The expression “Teness – is fierce enemy of medicine is said by the author in the style of narration, that is why it is nearer to standard literary language. The

---

³ In the same place, p 163.

¹ M.Jalal. Selected novels vol. 1 Baku, ASU, 1967, p.163.

defence of freedom is sacred, and as its conquest”².

The given aphorism, belongs to M.Jalal, is led in quality epigraph in the fifteenth chapter of the novel “Manifesto of a young man”. By means of this aphorism the writer leads to attention of readers the thought about that must be taken care of the very valuable gift – of freedom more complicated and more responsible than its conquest.

Let us pay attention to one more example from had been said by the author. “For what the house is in which one can’t hear child`s voice! Let are gathered viands of the world, on the table if they are not touched by child`s hand, what are they for. It is better to take them away. The house in which there is no child`s cradle, how much you decorate it, still it is plain, it is cold, how much you burn the furnace, it is of no use. Let there to sing hundreds of Garyagdı, hundreds of Gurbanov play on the instrument, there will not be less pain and grief! The decoration of the

---

²at the same, v. 2, p.202

Mir Cəlalin aforizmləri

garden are birds, but the decoration of the house is – a child!”¹.

Each sentence of given small text it is in itself aphorism. The author by means of once more emphasizes that the very great joy of every family is child’s laugh and child’s voice. The given aphorism is also confirmation of proverb “The house without child looks like mill without water”.

In the aphorism, “Life – it is a field of battle. The weaks are killed, but the strongs are survived. It is true I would like to go away from here. However I leave, because getting back to join to duel”¹ bringing in speech of Takhirzade (M.A.Sabir – G.G.) in the novel “Where do the roads lead the author once more let the readers know an important thought – in order to live and to work. It is necessary to fail without fail. Above mentioned aphorism is prosaic variant of expression, to live means to burn, a man

---

¹ at the same, v. 3, p.302

¹ M.Jalal. Selected novels vol. 2 Baku, ASU, 1967, p.302.

must burn (in the novel sounds in speech of Sabir).

In another part of the novel the proverb “Don’t cross across the bridge of villains, let take away you the torrent” the author finished with the aphorism “With the help of money it is possible to buy a lot but not conscience and respect”¹.

In the novel “Where do the roads lead” the aphorisms are considerable more, than in other novels of M.Jalal. This definite theme, structure, characters, as well as with that, what with characters in the novel are the scientists, outstanding writers, social workers of that epoch.

*- Creative work is the voice of heart. But the heart – is the cradle of sacred sense*².

*- The poet, the scientist, the teacher must get strength from mother land*³.

*- In our time the man is hangman, of a man.....*⁴

---

¹ at the same, v. 2, p.30.

² at the same, v. 4, p.38.

³ at the same, v. 4, p.44.

⁴ at the same, v.4, p.131.

Mir Cəlalin aforizmləri

Whatever the ruler didn't say – it is truth. But the word of oppressed is a lie at all selected from one and the same novel, aphorisms, are filled with social – bringing up maintenance.

- *The freedom is never and nowhere is distributed, it is only conquered! Our enemies and friends know, that let us be a hundred times conqueror, this is temporarily. But if we conquer once it will be for ever - the given aphorism confirmed are cited up sayings of author about freedom and independence.*

- *The life is all alike. The ascent demands great efforts, contacted with great difficulties, but gives pleasure and joy; the ascent is easy, sudden and momentary¹.*

- *The life is the same! Always autumn follows spring but autumn is followed by spring².*

- *The description of the ant also demands masterly skill. The flowers of nightingale widgeon that are beautiful. The*

---

¹ M.Jalal. Selected novels vol. 2 Baku, ASU, 1967, p.318.

² at the same, p. 244

*present art must display the beauty in ants too*³.

In these aphorisms in the figurative appearance was found reflection of new and original thoughts of the author.

It is necessary to mark once more those not only artistic novels of M.Jalal, and his scientific works are rich with aphorisms too.

Conclusion of writer about activity and creative, his final thoughts having been aphorisms are used up today too.

Have been narrated in the process of investigation works of Azerbaijan poet – classic Mohammed Fizuli by M.Jalal saying: “First of all, Fizuli – this poet”, hearty as well as thought about S.Vurgun: S.Vurgun was not against paper as well as a great deal: or “S.Vurgun is herald of great thoughts and ideals”, “After Sabir it is difficult to see the second poet, subjugating the heart as S.Vurgun”, are theoretical conclusion about our literary development literary workers, having been informed with artistic – aesthetec

---

³ at the same, p. 268

Mir Cəlalin aforizmləri

criterion¹. Having been spoken out by ourselves concerning to aphorisms is followed that Mir Jalal, having used existing aphorisms corresponding to theme and context of his works and with the level are created by them characters, as well as creating the new aphorisms, provided expressionlity, emotionality and imagality of novels and as well as he could wake up with his aphorisms positive moral quality of readers and to inrich our artistic – literary language with his wise aphorisms.

---

¹ Alishanli Sh. Theoretic-ethetical thoughts of M.Djalal. Baku, 2007, p.10.

M.JALAL`S APHORISMS

Aphorisms, which are fruit of feeling soul, deep reflection of M.Jalal, on the meaning systematize in some parts

I. About world and life

Bread can change tiger into fox, but a fox into tiger (I, 67).

***

What do you call world, in all only bake-house. In this bustie somebody is baking, some one, is blading. But all want to be nearer to fire (I, 69)

***

A man prepares himself for black days (I,73)

***

Mir Cəlalin aforizmləri

Are you waiting encouragement from
Bebir bek? Where have you seen the truth
from bek? Or don't wait from century
truth, from snake kindness! (I,111).

***

Growing up in shade tree has not its
shadow (I,496).

Some stars are not seen not because;
of they are little, but because they are higher
others (II, 239).

***

Answer comes late in two cases or it is
not so important, or it is more important
(II, 243).

***

Life – is a field of battle. Weak died,
strong survive (II, 19).

***

With the help of money it is possible to buy a lot, but not conscience and respect (II, 30).

***

Seed ignorance, as if weeds, all the World wrapped up. But rooting out these weeds, as you yes I very little (IV,41)

All the world had riped, but our musulmans are in full of invisibility. They are not waked up by Japanese war, not years of riot not. Rakhim Khana, horseman, and so can the voice of singer wake them up? (IV, 31).

It was said in old times, that not a man is not famous with money but with skill and talent. But as it is seen. These favourable times had gone irretrievable. With money at present and lame she-goat has right to grande ur herself Gadji Fazlullakh (IV,56)

***

Mir Cəlalin aforizmləri

Yes let it be cursed on the earth this yellow metal! Isn't it for that white is called black, but black is called white? Or disappears by missing yellow gold! Doesn't it made the white face black, but black face white (IV, 88).

Life! Sometimes old world moves at severe quiet, with stone heart, with blind logics and eternal unmercy, considering with noon (IV, 123).

***

At present time a man is enemy to a man. Who has power, that is right (IV, 131).

***

Life is the same! The spring is always persecutes by autumn, but autumn is persecutes by spring (IV, 244).

***

The ascent demands great strength,

Həcər Hüseynova

come into contact with great difficulties, but delivers plantation and joy: and descent is the same – easily, sudden, momentary (IV, 318).

Mir Cəlalin aforizmləri

II. About patriotism and freedom

Freedom is not made as a present, it is winned (II, 193).

***

The defense of freedom is sacred and as and its conquest (II, 202).

***

Service to the world, service to the native land, but service to the mother land is – to service the world (III, 312).

***

The song of Baku workers – the most mighty and tearing off song of our epoch (IV,44).

***

To devote your life for truth, this is as though the deepest love to god for a god's man (IV, 79).

***

Each, in lump remains at least a drop of belief, love to native land must take care of Azerbaijan, as had been saved sacred Kerbala (IV, 114).

***

Freedom nowhere and never give out, it is only acquire! And our enemies and friends know, that if we one hundred times had been overcame, this is temporarily. If we win once – this will be eternally (IV, 165).

***

For breaking chains, must be strength of skill and strength of hands (IV, 290).

***III. About love to mother
and father***

Mir Cəlalin aforizmləri

About Women and beauty. To be good mother it is difficult, but it is very honorable, and saint work. Mother's heart is the first school of a man, this is our inviolable book of love, sincerity and of loyalty (I, 435).

***

Led images of our mothers always will be before our eyes, there pleasant voice ring up in our ears, recovering hands adjoining to our hearts! We must always be watchful, for giving selection and destruction to our enemies. Led our mothers always will be proud with us and live happily. Mother land - mother be able stand up for it. (I, 472).

***

Even in the same terrible calamities more greater than mother's heart (IV, 123).

Fathers of sons want that, not to put out their native heart. Fathers of sons want

that in old ages to lean upon to somebody. Fathers of sons want, that their surname sons, would like. Their sons to receive their inheritance (III, 13).

***

The son log the woman – this closed garden, keys which is found only in her hands. This key may be found five of love (I, 163).

***

What is beauty? The beauty is in family's happiness and friendship (IV, 444).

***

The beauty is not only possible to lock for in appearance and dress. The appearance can be deceptive. Under the luxurious garment can be hidden ugliness. Under the uncomely garment, for insignificant appearance sometimes are hidden deep sense and high senses (IV, 454).

IV. About childhood, youth and happiness

If you have found your happiness – taste (I, 55) care of, if you lose, you will be sorry for it.

For what we need home, in which is not heard child's voice. Let on the table be all viands of the world, what are they for! It is better take them away! The house in which there is no child's cradle, how much you have decorated it, still it is uncomely. It is cold how much you do not heat your parch. Let hundreds of Garyagdes sing in it, hundreds of Gurbanov will play on instrument; there will not be smaller pain and grief! Decoration of gardens are birds, but decoration of home is child! (III, 302)

***

The youth of each person is given only once. The natural never has given one more second chance. If the spring of the

life had gone away, became cold, nightingales became silent, the leaves are fading, the rivers are frozen, it means the song has already sung (III, 438).

Childhood! If the people wouldn't wove away from yours sincerity, they would perfect them selves and would be happy our world (IV, 70).

***

Must be used all possibilities for up bringing our children for future of our native land, for truth and justice (IV, 76).

And for bad man, and for you'll there is nothing difficult, than to assister before people (IV, 357).

Always, everywhere, to tell that what is in your soul. Here is present happiness (IV, 424).

***

Mir Cəlalin aforizmləri

You wouldn't return the lost respect, if you ask for it from each person (IV, 428).

***

Marriage Hess– this is sterile (fruitless)
(III, 443)

V. About work, position, rang

Title illness – is fierce enemy of
medicine (I, 290)

The doctor musn't be illiteracy (I,
382)

***

Properly novels do not have price! (II,
233)

***

The present art births from people and
serves to people (III, 199).

Creative work it is the voice of heart.
But heart is cradle of sacred feeling (IV,
38)

***

World of labour is sacred of more sac-
red (IV, 40)

Mir Cəlalin aforizmləri

***

The poet, and scientist, and teacher
must get strength from the native land (IV,
30)

***

The people is mine! The teacher is
burning flame of the villages. Those who
doesn't want to make use by this light,
they can remain blind. The teacher is
spiritual father of our children! (IV, 249)

***

Died away such kind of luminary, light
of which was not less niecess aryl, than
light the sun for its mother country (about
M.A.Sabir) (IV, 258)

***

The honor of science it is necessary to

defend (IV, 406).

Description master of ants also demands masterly skill. Flowers of nightingale and without it beautiful. The present art must display early beauty in ants (IV, 268).

Literature

1. M.Jalal. Selected novels. Volume I, Baku, 1967
2. M.Jalal. Selected novels. Volume II, Baku, 1967
3. M.Jalal. Selected novels. Volume III, Baku, 1968
4. M.Jalal. Selected novels. Volume IV, Baku, 1968

Mir Cəlalin aforizmləri

ДЖАР ГУСЕЙНОВА

**АФОРИЗМЫ МИР
ДЖАЛАЛА**

**«Elm və təhsil»
Baku – 2013**

Научные редакторы: *проф. Т.Гусейнов*
проф. Б.Халилов

Рецензенты: *проф. Е.Азизов*
проф. И.Маммадли
доц. Г.Алыева
доц. Л.Везирова

В этой книге читатели могут познакомиться с афоризмами Мир Джалала, которых он оставил нам в наследство, которые в трудные минуты помогают нам, освещают наши дороги и заставляют задуматься.

Книга написана для учителей и студентов, аспирантов и диссертантов филологического факультета, а также для тех кто ценит силу мудрых слов.

Mir Cəlalin aforizmləri

*Чтобы сорвать цепи, нужны
и сила ума, и сила рук*
Мир Джалал

**СТИЛИСТИЧЕСКИЕ
ОСОБЕННОСТИ АФОРИЗМОВ В
ХУДОЖЕСТВЕННЫХ
ПРОИЗВЕДЕНИЯХ МИР ДЖАЛАЛА.**

Порой в жизни человека бывают такие моменты, такие минуты, когда спасти его от тоски, нерешительности могут одно лишь божественное слово, одна человеческая мудрость.

Ничто не может заменить ценности этих слов.

Некогда молланасреддинцы широко пользовались афоризмами, как одним из эзоповских средств обличения, в восприятии социально-политических вопросов, в выяснении отношения к классовой борьбе путем обобщения жизненных фактов, при помощи афористических оборотов оказывали влияние на человеческое сознание. По этому поводу Т.Гад-

Mir Cəlalin aforizmləri

жиев писал: «Широкие картины общественной жизни воплощаются в афористических формулах. Раскрытие этих формул определяет художественную правду писателя, активизирует отношение к жизненной истине. В этих формулах содержится ответ на общественные вопросы эпохи, с раскрытием этой формулы вопросительный знак превращается в восклицательный знак»¹

В художественно-литературной среде единицы речи художественного языка со своими разнообразными особенностями привлекают внимание. Говоря о лексических возможностях художественного языка, имеется в виду круг использования отдельных слов, фразеологических единиц и их стилистические особенности. «Слова и выражения в рамках текста получают дополнительные смысловые оттенки»²

---

¹ Гаджиев Т. Язык сатиры. «Язык Молла Насреддина». Баку, БГУ, 1975г., с. 160

² Никонов В.А. Имя и общество. Москва, 1974г., с. 238

Афоризмы – это крылатые слова, сказанные выдающимися личностями, умными людьми. Произведения Мир Джалала также богаты крылатыми словами, афоризмами. Афоризмы всегда играли и играют большую роль в пробуждении у народа интереса к художественной литературе, в завоевании широкой популярности какого-либо произведения, а также в воспитании подрастающего поколения, Мир Джалал рационально и свободно использовал каждую единицу языка, которая могла бы украсить, придавать эмоциональный оттенок его произведениям. Свобода мысли всегда была главным качеством творческой личности. Мир Джалал, высоко ценивший это качество, при исследовании языка произведений М.Физули, в качестве цитаты привел следующее изречение Берлинского: «Свобода творчества, легко согласуется со служением современности; для этого не нужно принуждать себя писать на темы, насиловать фантазию;

Mir Cəlalin aforizmləri

для этого нужно только быть гражданином, сыном своего общества и своей эпохи, усвоить себе его интересы, слить свои стремления с его стремлениями; для этого нужна симпатия, любовь, здоровое практическое чувство истины, которое не отделяет убеждения от дела, сочинения от жизни»¹

Мудрые изречения нашего языка, афоризмы, отображая все области жизни и деятельности людей, по сути, являются поучительными мыслями, принадлежащими всему человечеству. Исторически привнесение этих слов и выражений в литературу связывалось с именем Гомера.

Афоризмы это те выражения, с помощью которых автор раскрывает характер образов, выражает свое отношение к жизненным (явлениям) ситуациям. Иногда он выбирает афоризмы в качестве эпиграфа к произведению, к какой-либо

---

¹ Мир Джалал. Поэтические качества Физули. Баку, 1940 г., с. 45

части произведения, а иногда с помощью афоризмов критикует отрицательные образы.

Используя афоризмы в своих произведениях, Мир Джалал преследовал различные стилистические цели. Часть афоризмов, как и в пословицах, использовалась в качестве эпиграфа к произведениям или к части произведения, а другая часть обеспечивала пестроту речи образов и автора. Хотя Мир Джалал создавал афоризмы на разные темы, но при возможности использовал также слова известных во всем мире личностей, мудрецов. Афоризмы, приведенные в его произведениях, мы можем сгруппировать следующим образом:

1. В качестве эпиграфа использованы афоризмы, созданные самим писателем или же другими авторами:

Роман «Манифест молодого человека» начинается афоризмом Гёте «*Лишь тот достоин жизни и свободы, кто каждый день за них идет на бой*»¹

---

¹ Мир Джалал. Избранные произведения. Том 2. Баку, Гянджлик, 1968, с. 7

Mir Cəlalin aforizmləri

Этот эпиграф не случайно выбран автором к данному произведению. Эпиграфы создают у читателя первое представление об основной теме, идее произведения. В данном произведении эпиграф подготавливает читателя к тому, что в нем речь пойдет о борьбе народа во имя независимости.

К шестой главе романа «Манифест молодого человека» под названием «Ночной приговор» в качестве эпиграфа был дан афоризм Мир Джалала:

В ночи есть правда – правда же не имеет ночи!

Данный параллелизм тоже тесно перекликается с содержанием главы. Автор посредством афоризма внушает не прочитавшему еще роман читателю мысль о том, что «истина, правда не могут быть уничтожены », «на смену каждой темной ночи приходит светлое утро».

К пятнадцатой главе – «Кровавый

день» автор в качестве эпитафии приводит следующий афоризм «*Защита свободы священна, как и ее завоевание*». Писатель, который считает борьбу во имя свободы земли, свободы народа священной, посредством афоризма, перекликающегося с содержанием произведения, а также всей главы, воспитывает народ, особенно молодежь в духе патриотизма.

В художественных произведениях Мир Джалала в качестве эпитафии были использованы также следующие афоризмы:

В этом городе люди жили без уважения, а умирали без вины. Н. Асеев¹

Братья писатели! В нашей судьбе что-то лежит роковое... Н. Некрасов²

С наступлением весны бутон превращается в розу. М. Физули³

---

¹ Мир Джалал. Избранные произведения. Том 2. Баку, Гянджлик, 1968, с. 177

² Мир Джалал. Избранные произведения. Том 4. Баку, Гянджлик, 1968, с. 10

³ Там же. с. 45

Mir Cəlalin aforizmləri

Человек рожден, чтобы быть добрым, беспорочным, справедливым, честным. В. Гюго¹

Гений прост и понятен как истина! Н.Г.Чернышевский²

Не прекрасна ли цель, работать для того, чтобы оставить после себя людей более счастливыми, чем были мы. Монтескье³ и другие.

Их использование еще раз демонстрирует, насколько близко Мир Джалал был знаком с мировой литературой, с мировой культурой, одновременно является доказательством того, что он был человеком с тонкой душой, истинным гражданином, настоящим народным писателем.

Афоризм М.А.Сабира:

*Когда я уйду – ты, что пела в крови,
Свобода, разлейся, как платье зари!
Свобода, великая, вечно гори!*

---

¹ Там же. с. 52

² Там же. с. 167

³ Там же. с. 231

Свобода – красавица, вечно живи! дан Мир Джалалом в качестве эпиграфа к восемнадцатой главе под названием «Вестники свободы» романа «Куда ведут дороги» повествующего о жизни и творчестве азербайджанского поэта - сатирика М.А.Сабира, которого очень любил писатель. Афоризм полностью перекликается с основной темой произведения и главы в целом. В этой главе писатель отождествляет последние дни, тяжелое состояние М.А.Сабира с угасанием горящего для народа светоча:

Угасало такое светило, свет которого был не менее необходимым, чем свет солнца для его отчизны. Но было одно отличие. Если о закате солнца каждый знал и имел возможность его наблюдать, то мало кто знал о том, что угасает личность, которая для родины своей стала факелом ума. Даже те, кого свет этого факела разбудил от полного неведения, не знали об этом. Нуждающимися в духовной пище глаза-

Mir Cəlalin aforizmləri

ми, каждый день они искали на страницах изданий магические полустиишья Тахирзаде¹.

Как и Джалил Мамедгулузаде, М.А.Сабир, так и Мир Джалал являлся настоящим народным писателем, истинным гражданином. Этого писателя живущего в душах людей своими произведениями, этого великого человека, который, несмотря на свое величие, был открытым для всех, не забудет громадная армия учеников, которым он давал знания, которых учил науке, а самое главное научил человечности, а также весь азербайджанский народ в целом.

II. Афоризмы, созданные писателем и использованные в речи персонажей с целью типизации. Например,

Бабир бек очень радовался, услышав эту весть. Он был спокоен, что «Гумру перенеся невзгоды, набралась ума.... Горечь от смерти матери ... привела

---

¹ Мир Джалал. Избранные произведения. Том 4. Баку, Гянджлик, 1968, с. 258

Аслана на верный путь. Хлеб может превратить тигра в лису, а лису – в тигра. То, что ты называешь миром – всего лишь пекарня – черекчихана.. Наш мир подобен чорекчихане. В этой суете кто-то готовит, а кто-то ест. Все хотят быть ближе к огню»¹

Данный отрывок с точностью и тонкостью характеризует Бабир бека, получающего удовольствие от жалостного положения, в которое попали незащищенные люди. Отрывок дает ясное представление об узком мировоззрении и низкой морали присущими Бабир беку, для которого смысл жизни заключается в богатстве, деньгах и еде.

Гумру: *«Почему человек сам готовит себе черные дни? ...»²*

Этим выражением образно переданы состояние, в которое попала Гумру, безнадёжность ее положения, беспокойство

---

¹ Мир Джалал. Избранные произведения. Том 1. Баку, Гянджлик, 1968, с. 67

² Мир Джалал. Избранные произведения. Том 1. Баку, Гянджлик, 1968, с. 73

Mir Cəlalin aforizmləri

за Кадира, чувство сожаления об утраченном.

Ты ждешь пощады от Бебир бека? Где это ты видел от бека верности, от яда исцеления?»¹

В данном афоризме четким одновременно образным языком переданы противоречивые отношения, существующие в классовом обществе между классами.

Саадет ханум: – *«Душа женщины – это закрытый сад, ключи от которого находятся лишь у нее самой»²*

Посредством этого афоризма автор указывает на сложность и тонкость женского характера.

Должность не бывает большой или маленькой. Работают или хорошо, или плохо³.

Данный афоризм говорит о чувстве ответственности к работе, несмотря на то

---

¹ Мир Джалал. Избранные произведения. Том 1. Баку, Гянджлик, 1968, с. 111

² Там же. с. 163

³ Там же. с. 377

большая или маленькая работа, нужно вкладывать в нее душу, любить ее. Афоризм использован с целью воспитания у молодежи трудолюбия.

Выражение *«Болезнь – это лютый враг медицины»*, высказано автором в стиле повествования, поэтому близко к нормам литературного языка.

Защита свободы священна, как и ее завоевание¹.

Данный афоризм, принадлежащий Мир Джалалу, приводится в качестве эпиграфа в пятнадцатой главе романа *«Манифест молодого человека»*. Посредством этого афоризма писатель доводит до внимания читателя мысль о том, что беречь самый ценный дар – свободу – сложнее и ответственнее, чем ее завоевание.

Обратим внимание еще на один пример из высказываний автора:

На что нужен дом, в котором не слышен детский голос! Пусть на столе будут собраны все яства мира, если к

---

¹ Мир Джалал. Избранные произведения. Том 2. Баку, АГИ, 1967, с. 202

Mir Cəlalin aforizmləri

*ним не притрагивается детская рука, ни к чему они! Лучшие убери их! Дом, в котором нет детской колыбели, сколько бы ты не украшал его, все равно некрасив, холоден, сколько бы ты не топил печей. Пусть в нем поют сотни Гайагды, сотни Гурбанов играют на инструменте, не становится в нем меньше тягости и горя! Украшением садов являются птицы, а украшением дома – ребенок!*¹

Каждое предложение данного маленького текста само по себе является афоризмом. Автор посредством афоризмов еще раз подчеркивает то, что самой большой радостью каждой семьи являются детский смех и детский голос. Также данный афоризм является подтверждением пословицы «Uşqsız ev suyu sovgulmuş dəyirmanı bənzəyir».

В афоризме, «Жизнь – это поле боя. Слабые погибают, сильные выживают».

---

¹ Мир Джалал. Избранные произведения. Том 3. Баку, Гянджлик, 1968, с. 302

*Правда, я намерен уйти отсюда. Однако я ухожу, чтобы вернувшись вступить в поединок»*¹, приведенном в речи Тахирзаде (М.А.Сабира – Г.Г.) в романе «Куда ведут дороги» автор еще раз довел до сведения читателя важную мысль – чтобы жить и действовать, необходимо обязательно бороться. Вышеприведенный афоризм является прозаическим вариантом выражения «Жить значит гореть, человек должен гореть» (в романе звучит в речи Сабира).

В другой части романа пословицу «Не переходи через мост подлецов, пусть унесет поток тебя» автор завершил афоризмом «*С помощью денег можно купить многое, но не совесть и уважение»*²

В романе «Куда ведут дороги» афоризмов значительно больше, чем в других произведениях Мир Джалала. Это предопределено темой, структурой, характерами, а также и тем, что пер-

---

¹ Мир Джалал. Избранные произведения. Том 4. Баку, Гянджлик, 1968, с. 19

² Там же. с. 30

Мир Сәләлдин афоризмләри

сонажамы в произведении являются ученые, выдающиеся писатели, общественные деятели той эпохи.

– *Творчество – это звуки сердца. А сердце – колыбель священных чувств.*¹

– *И поэт, и ученый, и учитель должны силу получать у родины!*²

– *В наше время человек человеку палач. Что бы ни сказал властимущий – истина. А слова угнетенного – все ложь.*³

Выбранные из одного и того же произведения, афоризмы, наполнены общественно-воспитательным содержанием.

– *Свобода нигде, никогда не раздается, она только завоевывается! И враги, и друзья наши знают, пусть даже мы сто раз будем побеждены, это все временно. А вот если победим один раз –*

---

¹ Мир Джалал. Избранные произведения. Том 4. Баку, Гянджлик, 1968, с. 38

² Там же. с. 44

³ Там же. с. 131

*то это навечно*¹, – данный афоризм еще раз подтверждает приведенные выше высказывания автора о свободе и независимости.

– *Жизнь такова. Подсем требует больших усилий, сопряжен с большими трудностями, но доставляет наслаждение и радость; спуск же – легкий, внезапен, мгновенен.*²

– *Жизнь такая! Всегда весну преследует осень, а осень - весну.*³

– *Описание муравья тоже требует мастерского умения. Цветы, соловей и без того красивы. Настоящее искусство должно обнаруживать красоту и у муравья.*⁴

В этих афоризмах в образном виде нашли отражение новые и оригинальные мысли автора. Необходимо отметить еще и то, что не только художественные произведения Мир Джалала, также и его научные труды богаты афоризмами.

---

¹ Там же. с. 165

² Там же. с. 318

³ Там же. с. 244

⁴ Там же. с. 268

Mir Cəlalin aforizmləri

Выводы писателя о творчестве и творце, его заключительные мысли ставшими афоризмами, используются и сегодня. Сказанное в процессе исследования произведений азербайджанского поэта-классика Мухаммеда Физули Мир Джалалом изречение «Прежде всего, Физули – это поэт сердец», а также мысли о С. Вургуне: «Самед Вургун не портил бумаги как многие», или «С. Вургун вестник больших мыслей и идеалов», «После Сабира трудно увидеть второго поэта, покоряющего сердца как Самед Вургун», являются теоретическим заключением о нашем литературном развитии, литературных деятелях, ставшими художественно-эстетическими критериями¹.

Из высказанного нами относительно афоризмов следует, что Мир Джалал, используя существующие афоризмы в соответствии с темой и содержанием

---

¹ Алишанлы Ш. Теоретико-эстетические мысли Мир Джалала. АМЕА. Вести. №3. Баку, 2007, с. 10

Нәсәр Нүсәйнова

своих произведений и уровнем созданных им характеров, а также создавая новые афоризмы, обеспечил экспрессивность, эмоциональность и образность произведений, а также смог своими афоризмами разбудить положительные моральные качества читателей и обогатить наш художественно-литературный язык своими мудрыми изречениями.

**АФОРИЗМЫ
МИР ДЖАЛАЛА**

Афоризмы, которые являются плодом чувствительной души, глубоких размышлений Мир Джалала, по значению систематизировали в нескольких разделах:

I. О мире и жизни

Хлеб может превратить тигра в лису, а лису в тигра. (I, 67)

***

То, что ты называешь миром, всего лишь чорекчихана – пекарня. В этой суматохе кто-то печет, кто-то лопает. Но все хотят быть ближе к огню. (I, 69)

***

Человек сам готовит себе черные дни. (I, 73)

***

Ты ждешь пощады от Бебир бека? Где это ты видел верности от бека, исцеления от яда? (I, 111)

***

Растущее в тени дерево не имеет своей тени. (I, 496).

***

Некоторые звезды не видны не потому, что они маленькие, а потому что они выше других. (II, 239)

***

Ответ приходит поздно в двух случаях: или он не очень важный, или же он очень важный. (II, 243)

***

Жизнь – это поле боя. Слабые поги-

Mir Cəlalin aforizmləri

бают, сильные выживают. (II, 19)

***

С помощью денег можно купить многое, но не совесть и уважение. (II, 30)

***

Семена невежества, словно сорняки, весь мир окутали. А искореняющих эти сорняки, как ты да я – очень мало. (IV, 41)

***

Весь мир прозрел, а наши мусульмане находятся в полном неведении. Их не разбудили ни японская война, ни годы бунта, ни всадники Рахим-хана, так сможет ли разбудить их голос ханенде (певца)?! (IV, 31)

***

В старину говорили, что не деньгами славен человек, а умом и талантом. Но, как видно, эти благословенные времена ушли безвозвратно. С деньгами ныне и хромя коза имеет право величать себя Гаджи Фазлуллахом. (IV, 56)

***

Да будет проклят на земле этот желтый металл! Не из-за него ли белое называют черным, а черное – белым? (IV, 88)

Пропадет пропадом желтое золото! Разве не оно сделала белое лицо черным, а черное – белым. (IV, 88)

***

Жизнь! Порой старый мир движется в суровой тишине, с каменным сердцем, слепой логикой и вечной беспощадностью, ни с кем не считаясь... (IV, 123)

Mir Cəlalin aforizmləri

***

В наше время человек человеку враг.
Кто имеет власть, тот прав. (IV, 131)

***

Жизнь такая! Всегда весну преследует
осень, а осень - весну. (IV, 244)

***

Подсем требует больших усилий,
сопряжен с большими трудностями, но
доставляет наслаждение и радость; спуск
же – легок, внезапен, мгновенен. (IV,
318)

II. О патриотизме и свободе

Свободу не даруют, ее завоевывают.
(II, 193)

***

Защита свободы священна, как и ее
завоевание. (II, 202)

***

Служение миру – служить Родине.
Служение Родине – служить миру. (III,
312)

***

Песня Бакинских рабочих – самая мо-
гучая и ободряющая песня нашей эпохи.
Мы обязаны вплести свои голоса в эту
песню. (IV, 44)

***

Отдавать свою жизнь за истину, это

Mir Cəlalin aforizmləri

словно глубочайшая любовь к богу для набожного человека. (IV, 79)

***

Каждый, в ком осталась хоть капля веры, чести, любви к Родине, должен беречь Азербайджан, как сберегли священную Кербалу. (IV, 114)

***

Свобода нигде, ни когда не раздается, ее только приобретают! И враги, и друзья наши знают, что будь мы сто раз побеждены, это временно. Если победим один раз – это вечно. (IV, 165)

***

Чтобы сорвать цепи, нужны и сила ума, и сила рук. (IV, 290)

***III. О любви к матери и отцу.
О женщине и красоте***

Быть хорошей матерью трудно, но очень почетное, святое дело. Материнское сердце первая школа человека, это нерушимая книга любви, искренности, верности. (I, 435)

***

Пусть образ наших матерей вечно будет перед глазами, приятный голос звенит в ушах, исцеляющие руки приложены к нашим сердцам! Мы должны быть всегда бдительными, чтобы дать отпор и уничтожить врагов. Пусть матери всегда гордятся нами и живут счастливо. Родина – мать умей за нее постоять! (I, 472)

***

Даже в самых страшных бедствиях

Mir Cəlalin aforizmləri

велико материнское сердце. (IV, 123)

***

Отцы сыновей хотят, чтобы не погас родной очаг. Отцы сыновей хотят, чтобы в старости было на кого опереться. Отцы сыновей хотят, чтобы фамилия не исчезла. Отцы сыновей хотят, чтобы приняли наследство. (III, 13)

***

Душа женщины – это закрытый сад, ключи от которого находятся лишь в ее руках. Этот ключ можно отыскать огнем любви. (I, 163)

***

Что есть красота? Красота в семейном счастье и дружбе! (IV, 444)

***

Красоту нельзя искать только во внешности, одежде. Внешность может быть обманчива. Под роскошным одеянием может прятаться безобразность. Под некрасивым одеянием, за невзрачной внешностью иногда скрываются глубокий смысл, высокие мысли. (IV, 454)

***IV. О детстве, молодости
и счастье***

Если нашел счастье – береги, потеряешь, пожалеешь. (I, 55)

***

На что нужен дом, в котором не слышен детский голос! Пусть на столе будут собраны все яства мира, если к ним не притрагивается детская рука, ни к чему они! Лучше убери их! Дом, в котором нет детской колыбели, сколько бы ты не украшал его, все равно некрасив, холоден, сколько бы ты не топил печей. Пусть в нем поют сотни Гарйагды, сотни Гурбанов играют на инструменте, не становится в нем меньше тягости и горя! Украшением садов являются птицы, а украшением дома – ребенок! (III, 302)

***

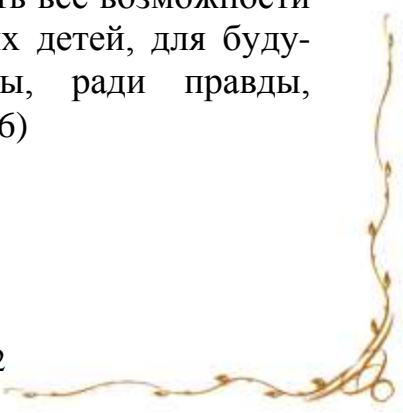
Молодость дается каждому человеку только один раз. Природа никому не давала еще второго шанса. Если весна жизни прошла, стало холодно, соловьи замолкли, листья увяли, реки замерли, значит, песенка уже спета! (III, 438)

***

Детство! Если бы люди не отдалялись от твоей искренности, совершенствовались бы, был бы счастлив наш мир! (IV, 70)

***

Нужно использовать все возможности для воспитания наших детей, для будущего нашей родины, ради правды, справедливости (IV, 76)

Mir Cəlalin aforizmləri

***

И для старика, и для молодежи нет ничего трудного, чем отвечать перед народом (IV, 357)

***

Всегда, везде, всем говорить то, что у тебя на душе. Вот настоящее счастье! (IV, 424)

***

Не вернешь утраченное уважение, прося его у каждого! (IV, 428)

***

Безбрачие – это бесплодие (III, 443)

***V. О работе, должности,
звании***

Болезнь лютый враг медицины (I, 290)

***

Врач не должен быть безграмотным
(I, 382)

***

Хорошее произведение не имеет це-
ны! (II, 233)

***

Настоящее искусство рождается от
народа и служит народу (23, 199)

***

Творчество – это звуки сердца. А
сердце – колыбель священных чувств.
(IV, 38)

Mir Cəlalin aforizmləri

***

Мир труда – святая святых (IV, 40)

***

И поэт, и ученый, и учитель должны
силу получать у родины! (IV, 30)

***

Народ мой! Учитель – горящий факел
деревень. Те, кто не хочет воспользо-
ваться этим светом, могут остаться слепы-
ми. Учитель духовный отец наших де-
тей! (IV, 249)

***

Угасало такое светило, свет которого
был не менее необходимым, чем свет
солнца для его отчизны. (о М.А.Сабире)
(IV, 258)

***

Честь науки необходимо защищать!
(IV, 406)

***

Описание муравья тоже требует мастерского умения. Цветы, соловей и без того красивы. Настоящее искусство должно обнаруживать красоту и у муравья. (IV, 268)

ЛИТЕРАТУРА

1. Мир Джалал. Избранные произведения. Том I, Баку, Азербайджанское Государственное Издательство, 1967.

2. Мир Джалал. Избранные произведения. Том II, Баку, «Гянджлик», 1967.

3. Мир Джалал. Избранные произведения. Том III, Баку, «Гянджлик», 1968.

4. Мир Джалал. Избранные произведения. Том IV, Баку, «Гянджлик», 1968.

**Mir Cəlalin fəaliyyətini
əks etdirən foto-albom**

Mir Cəlalın aforizmləri

Mir Cəlalin aforizmləri

Mir Cəlil ailəsi ilə. Bakı, 1954-cü il.
Mir Jalil with his family. Baku, 1954.

Mir Cəlalin aforizmləri

Soldan sağa: Mir Cəlal, Nəsir İmamquliyev, Nəsrəddin Babayev
From left to right: Mir Jalal, Nəsir İmamquliyev and Nəsrəddin Babayev

Mir Cəlalin aforizmləri

Soldan: Əli Sübhani, Əbuşəhən, Süleyman Rüstəmi, Cəfər Xasidov, Qəzəmlər Xələfov, İsmayıl Ağaibov,
Mir Cəlil, Məmməd Arif, Nəzami müəyyəf, 1958-ci il.
From left: Əli Sübhani, Əbuşəhən, Süleyman Rüstəmi, Cəfər Xasidov, Qəzəmlər Xələfov, İsmayıl Ağaibov,
Mir Cəlil and Məmməd Arif, Nizami Museum, 1958.

Mir Cəlalin aforizmləri

Soddan (yaşlı uca): Əbülhəsən, Mür Cəlil, Məhdi Hüseyn;
(oturanlar): Əvəz Məmmədşanlı, Səbir Rəhman, Səleyman Rəhman, Əsəd Sadiq. 1940-cı il.
Front left (standing): Ali Vəliyev, Əhəd İsmail, Mür Cəlil, Məhdi Hüseyn;
(oturmaq): Əvəz Məmmədşanlı, Səbir Rəhman, Səleyman Rəhman, Əsəd Sadiq. 1940.

Mir Cəlalın aforizmləri

Mir Jalil Aghabeyli speaking at the 2nd Congress of Azerbaijani Soviet Writers, Baku, 1954. (1)

Mir Cəlalin aforizmləri

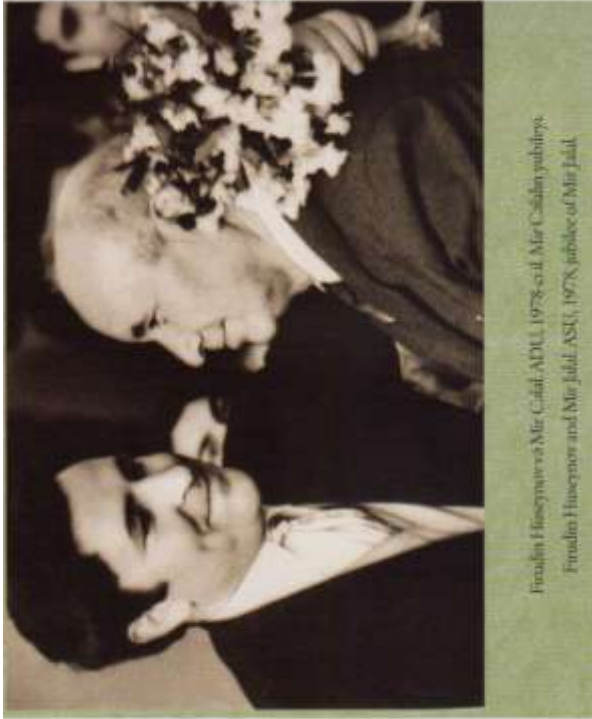

Mir Cəlalin aforizmləri

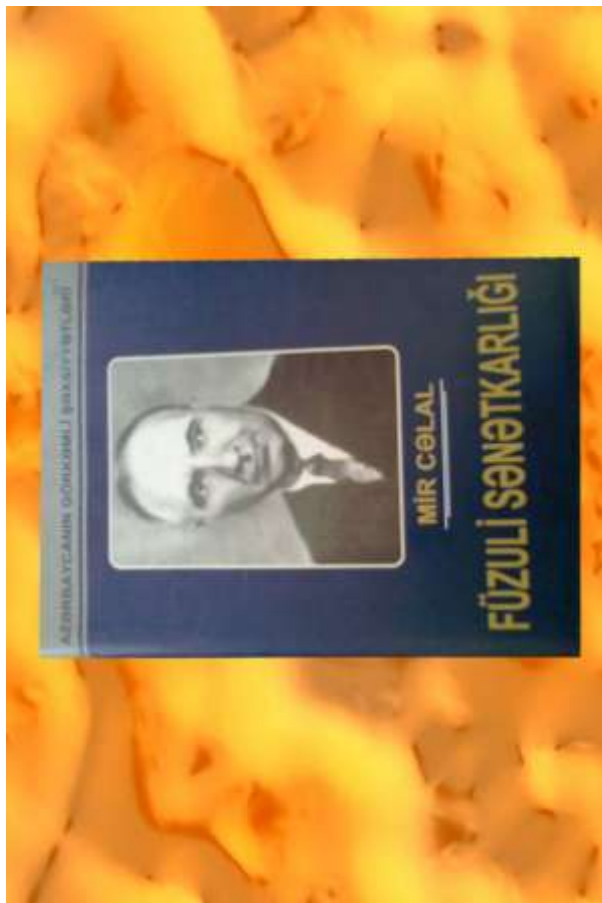
Mir Cəlil and İsmail Sabitli on the balcony of Mir Cəlil's apartment.

Mir Cəlalin aforizmləri

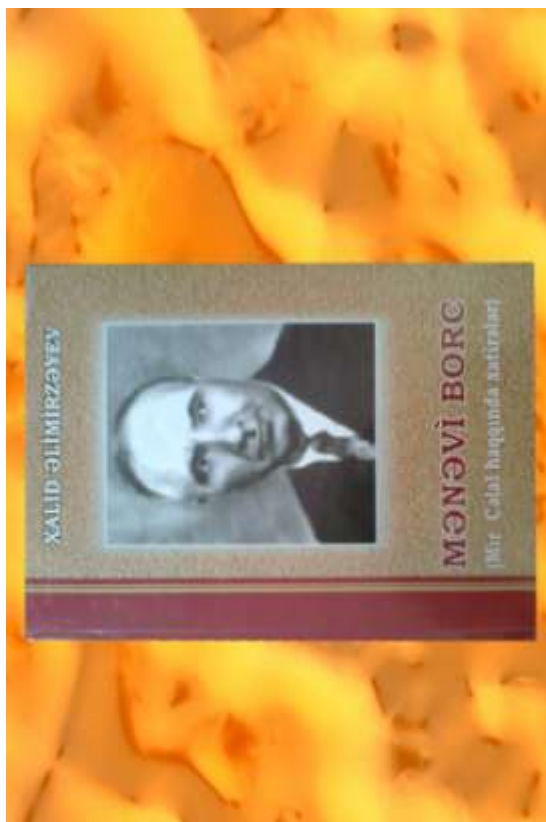
Mir Cəlalin aforizmləri

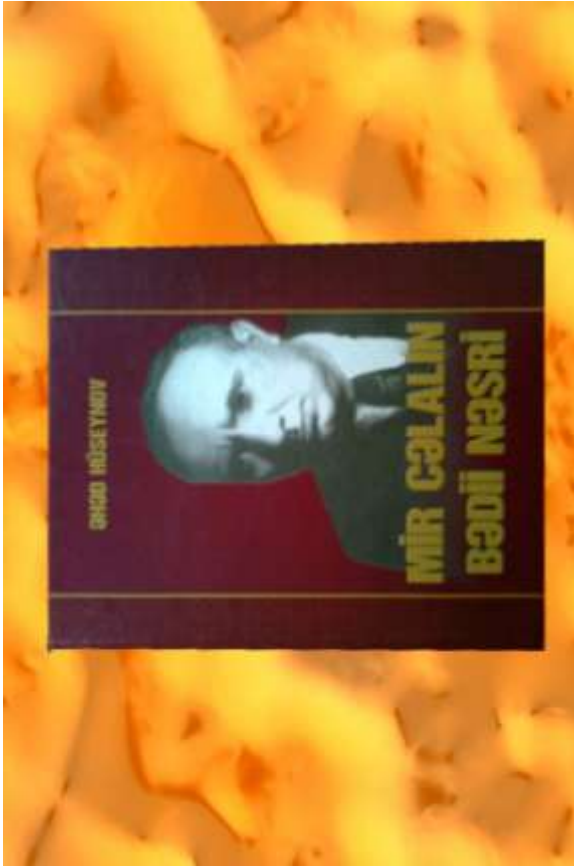
Mir Cəlalin aforizmləri

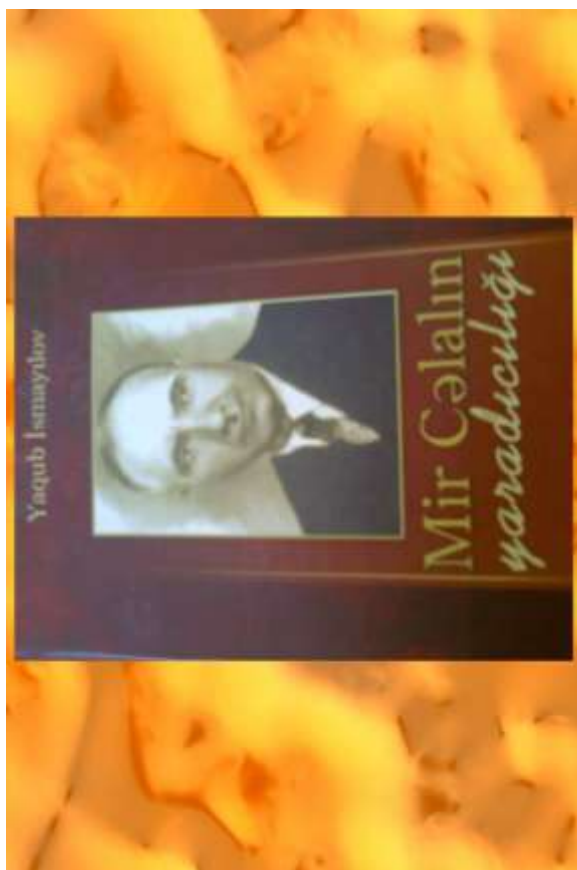
Mir Cəlalin aforizmləri

Mir Cəlalin aforizmləri

Mir Cəlalin aforizmləri

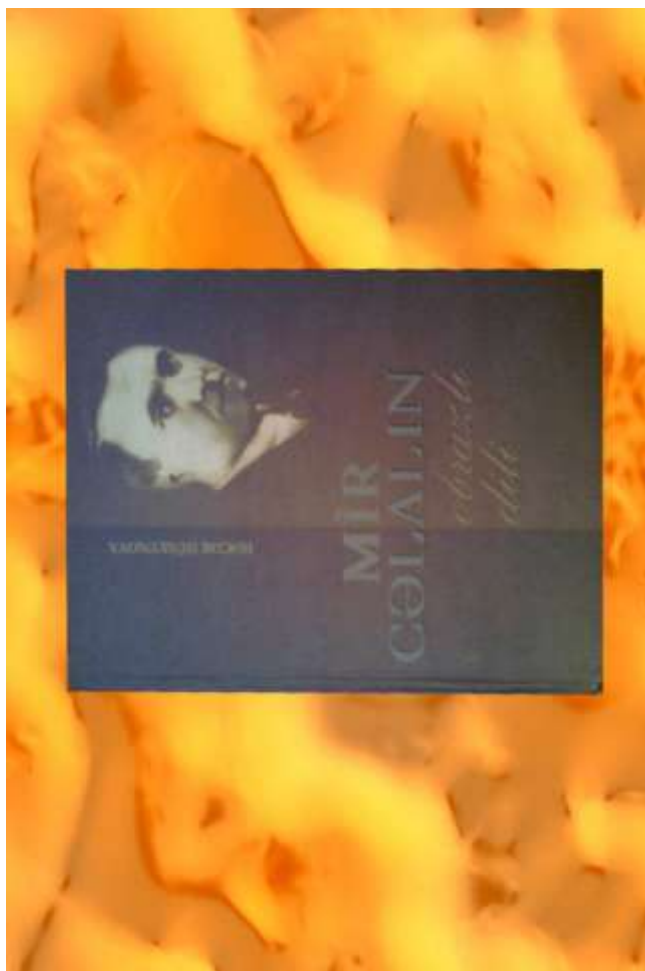

Mir Cəlalin aforizmləri

Mir Cəlalin aforizmləri

Mir Cəlalin aforizmləri

1941 - 1945 -ci illərdə Böyük Vətən Müharibəsinin ağır döyüşlərinin

faal iştirakçısı olmuşdur.

1908 - Cənubi Azərbaycanın Ərdəbil şəhərində dünyaya göz açmışdır.
Gəncə şəhərində orta məktəbi və pedaqoji texnikumu bitirmiş, Gəncə və
Gədəbəydə müəllimlik fəaliyyəti ilə məşğul olmuşdur.

1930 - Kazanda ali təhsil almaqdan sonra Bakıya qayıtmış, Elmlər Akademiyəsində
etmi fəaliyyətə başlamışdır.

1933 - Azərbaycan Dövlət Universitetində müəllimlik fəaliyyəti ilə məşğul olmuşdur.

1934 - Azərbaycan Yazıçılar İttifaqına üzv seçilmişdir.

1961 - Azərbaycan Dövlət Universitetinin "Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi" kafedrasının
müdiri vəzifəsinə təyin olunmuşdur.

MİR CƏLALIN BƏDİİ ƏSƏRLƏRİ:

1. 1928 - 1929 - **ŞEİRLƏRİ**
2. 1934 - **"DİRİLƏN ADAM" ROMANI**
3. 1938 - **"BİR GƏNCİN MANİFESTİ" ROMANI**
4. 1944 - **"ACIQ KİTAB" ROMANI**
5. 1946 - **"YAŞIDLARIM" ROMANI**
6. 1951 - **"TƏZƏ ŞƏHƏR" ROMANI**
7. 1957 - **"YOLUMUZ HAYANADIR" ROMANI**
8. 1967 - **"DAĞLAR DİLƏ GƏLDİ" POVESTİ**
9. **HEKAYƏLƏRİ. (MÜXTƏLİF İLLİƏRDƏ)**

ELMI ƏSƏRLƏRİNİN SIYAHISI:

1. 1940 - "FÜZULİ ŞERİNİN POETİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ"
(NAMİZƏDLİK DISSERTASIYASI)
2. 1947 - "AZƏRBAYCANDA ƏDƏBİ MƏKTƏBLƏR"
(DOKTORLUQ DISSERTASIYASI)
3. 1969 - "XX ƏSR AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI"
(F. HÜSEYNOVLA HƏMMÜƏLLİF)
1974 - TƏKRAR NƏŞR
4. 1988 - "ƏDƏBİYYATŞÜNASLIĞIN ƏSASLARI"
(prof. P. XƏLLOVLA HƏMMÜƏLLİF)
TƏKRAR NƏŞR

Mir Cəlalin aforizmləri

MİR CƏLALIN ALDIĞI DÖVLƏT TƏLTİFLƏRİ :

1. "ŞƏRƏF NİŞANI" ORDENİ (İKİ DƏFƏ)
2. "QIRMIZI ƏMƏK BAYRAĞI" ORDENİ
3. "ƏMƏK İGİDLİYİNƏ GÖRƏ" MEDALI
4. "QAFQAZIN MÜDAFİƏSİNƏ GÖRƏ" MEDALI
5. "1941-1945 Cİ LLƏRDƏ BÖYÜK VƏTƏN MÜHARİBƏSİNDƏ FƏDAKAR ƏMƏYİNƏ GÖRƏ" MEDALI
6. "QABAQCIL MAARİF XADİMİ" MEDALI
7. FƏXRİ RESPUBLİKA KOMSOMOLU MUKAFATI LAUREATI
("BİR GƏNCİN MANİFESTİ" ROMANINA GÖRƏ)

**MİR CƏLAL YARADICILIĞINA HƏSR OLUNMUS
DISSERTASIYALAR:**

1. 1960 - Ə. HÜSEYNOV "MİR CƏLALIN HEKAYƏLƏRİ"
(NAMİZƏDLİK DISSERTASIYASI)
2. 1962 - F. XƏLİLOVA "MİR CƏLALIN BƏDİİ ƏSƏRLƏRİNİN BƏZİ
SİNTAKTİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ"
(NAMİZƏDLİK DISSERTASIYASI)
3. 1990 - D. VƏKİLOVA "MİR CƏLALIN ƏDƏBİ-TƏNQİDİ GÖRÜŞLƏRİ"
(NAMİZƏDLİK DISSERTASIYASI)
4. 2012 - H. HÜSEYNOVA "MİR CƏLAL PAŞAYEVİN BƏDİİ
ƏSƏRLƏRİNİN DİL VƏ ÜSLUB XÜSUSİYYƏTLƏRİ"
(DOKTORLUQ DISSERTASIYASI)

Mir Cəlalin aforizmləri

MÜNDƏRİCAT

Yazıçı Mir Cəlal, şair Mir Cəlal.....	7
Mir Cəlalin bədii əsərlərində aforizmlərin üslubi xüsusiyyətləri	22
Mir Cəlalin bədii əsərlərində aforizmlərin məna qrupları	37

Aphorisms of Mir Dcalal

Stylistical peculiarities of aphorizms in artistic works (novels) of Mir Dcalal	56
Mir Djalal's aphorizms	73

Aforizmi Mir Dcalala

Stilistiçeskie osobennosti aforizmov v xudocestvennix proizvedeniəx Mir Dcalala	91
Aforizmi Mir Dcalala	110
Mir Cəlalin fəaliyyətini əks etdirən foto-albom	127

Həcər Hüseynova
Mir Cəlalin aforizmləri
Bakı, «Elm və təhsil», 2013, 167 səh.

İngilis dilinə tərcümə edən:
Quliyeva Taisa

Rus dilinə tərcümə edən:
İslamova Könül

